

Statens stöd till idrotten

UPPFÖLJNING 2019

Statens stöd till idrotten

Uppföljning 2019

Centrum för idrottsforskning är statens sektorsorgan för idrottsforskning med uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område samt att ansvara för uppföljning av statens stöd till idrotten.

Statens stöd till idrotten – uppföljning 2019 är huvudrapport i 2019 års uppföljningsuppdrag.

Rapporten finns att ladda ner som pdf-fil på www.centrumforidrottsforskning.se.

© **Centrum för idrottsforskning 2020:1**

Författare: Johan R Norberg

Redaktion och projektledning: Christine Dartsch Nilsson & Johan Pihlblad

Språkgranskning: Nathalie Carrera, fix my wOrd

Formgivning omslag: Camilla Atterby, www.laghammar.se

Omslagsfoto: Bildbyrån

Tryck: Elanders Sverige AB

ISBN: 978-91-984050-5-7

Förord

Centrum för idrottsforskning (CIF) har sedan 2009 i uppdrag av regeringen att genomföra en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten. Uppföljningen ska bestå av en fortlöpande bevakning av det statliga idrottsstödet betydelse utifrån ett indikatorsystem, tematiska fördjupningsstudier i teman som regeringen bestämmer samt bevakning av forskningsresultat med relevans för statens stöd till idrotten.

I CIF:s uppföljning av statens stöd ingår vanligtvis årliga fördjupade analyser i frågor som regeringen bestämmer. Men på grund av det oklara parlamentariska läge som rådde hösten 2018 tilldelades CIF inte något sådant fördjupningsuppdrag för 2019.

CIF har istället genomfört insatser för att uppmärksamma forskning om barnrättsperspektivet i barn- och ungdomsidrotten. Det har bland annat skett via en undersökning av ungdomars fritids-, motions- och idrottsvanor, framtagen i samarbete med analysföretaget Ungdomsbarometern. CIF:s insatser ligger i linje med vad regeringen tidigare velat ha kunskap om.

I denna rapport sammanfattas 2019 års uppföljning. Kapitel 1 innehåller en redogörelse av statsanslagets utveckling. I kapitel 2 följer en sammanfattning av resultaten i Ungdomsbarometerns undersökning. I kapitel 3 redovisas vår övergripande och kontinuerliga uppföljning av statens idrottsstöd utifrån en uppsättning indikatorer.

Rapporten är skriven av Johan R Norberg, utredare vid CIF.

Vi hoppas att vår uppföljning ska ge ökad kunskap och ett tydligare perspektiv på idrottens roll i samhället och samtidigt fördjupa den idrottspolitiska diskussionen.

Trevlig läsning

Susanna Hedenborg

Ordförande, Centrum för idrottsforskning

Innehåll

Sammanfattning och övergripande slutsatser	5
Ungdomsbarometerens rapport: <i>En engagerad idrottsgeneration?</i>	5
Slutsatser av CIF:s indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten 2019	10
1. Statens stöd till idrotten 2019.....	13
Den statliga idrottspolitikens utgångspunkter	13
Den statliga idrottspolitikens organisatoriska ramar	14
Det statliga idrottsstödet utformning och omfattning	15
2. Ungdomsbarometern om ungas syn på motion och hälsa – idrott och tävling	17
Aktuella trender och utmaningar i svensk barn- och ungdomsidrott	17
Fokus på barnrättsperspektivet i idrotten.....	20
Ungdomsbarometerens nya studie om ungas motions- och idrottsvanor	21
3. Indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten	29
Inledning.....	29
<u>Målområde 1</u> : Idrotten som folkrörelse	34
<u>Målområde 2</u> : Idrottens betydelse för folkhälsan	62
<u>Målområde 3</u> : Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande.....	71
<u>Målområde 4</u> : Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik	81
<u>Målområde 5</u> : Idrotters internationella konkurrenskraft	87

Sammanfattning och övergripande slutsatser

Centrum för idrottsforskning (CIF) har sedan 2009 i uppdrag av regeringen att genomföra en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten. Uppföljningen består av en fortlöpande bevakning av det statliga idrottsstödet betydelse utifrån ett indikatorsystem, tematiska fördjupningsstudier i teman som regeringen bestämmer samt bevakning av forskningsresultat med relevans för statens stöd till idrotten.

På grund av det oklara parlamentariska läge som rådde hösten 2018 tilldelades CIF inte ett fördjupningsuppdrag för 2019. CIF:s kansli har därför på eget initiativ genomfört insatser för att uppmärksamma forskning om barnrättsperspektivet i barn- och ungdomsidrotten, bland annat i form av en undersökning av ungdomars fritids-, motions- och idrottsvanor. Studien är framtagen i samarbete med analysföretaget Ungdomsbarometern.

Nedan sammanfattas Ungdomsbarometerens rapport *En engagerad idrotts-generation?* Studien bidrar med ny kunskap om hur dagens ungdomsgeneration tänker i frågor kopplade till idrott och motion. Den ger viktiga förklaringar till varför många unga väljer att lämna föreningsidrotten under tonåren – och den visar också en väg för föreningsidrotten att möta denna negativa trend.

Ungdomsbarometerens rapport: *En engagerad idrotts-generation?*

Ungdomsbarometern är ett analysföretag som sedan början av 1990-talet genomför årliga nationella attitydundersökningar av ungdomar i åldern 15 till 24 år. De kartlägger både generella trender med avseende på ungdomars tankar, värderingar och beteendemönster och genomför fördjupande analyser i specifika områden på uppdrag av myndigheter och företag.

Ungdomsbarometerens undersökningar har i dag formen av webbenkäter med ett kvoturval som urvalsmetod. Det innebär att de svarande i representativ skala återger hela ungdomspopulationen med avseende på kön, ålder och region. 2019

års mätning genomfördes under oktober månad och besvarades av sammanlagt 18 959 ungdomar.

I Ungdomsbarometerns enkäter ingår regelbundet frågor om ungas fritids-, motions- och idrottsvanor. Därtill har företaget tidigare genomfört fördjupade analyser av ungas föreningsidrottande i samarbete med Riksidrottsförbundet. Ungdomsbarometern har således både lång erfarenhet och ett omfattande källmaterial i frågor kopplade till svensk barn- och ungdomsidrott.

I det samarbete som utvecklades mellan CIF och Ungdomsbarometern identifierades tre övergripande områden där analysföretagets attitydundersökningar kan bidra med ny kunskap och nya perspektiv. Det första området handlar om hur dagens ungdomsgeneration – ofta benämnd ”Generation Z” – tänker i frågor om idrott, motion och föreningsliv.

Det andra området handlar om föreningsidrottande ungdomar i förhållande till andra unga. Finns det specifika kännetecken för de som är aktiva i en idrottsförening? Har de värderingar och synsätt som skiljer sig från de unga som tränar i andra former – eller de som inte tränar alls?

Det tredje området handlar om hur unga föreningsidrottare tänker i frågor som rör delaktighet och inflytande över sitt idrottande. Detta tredje område kan motiveras med hänvisning till en av barnkonventionens fyra huvudprinciper, den om ungas rätt att få uttrycka sin mening i frågor som rör dem själva.

Den idrottsstudie som Ungdomsbarometern genomfört på uppdrag av CIF baseras på svar från 1 924 ungdomar i åldern 15–24 år. Frågorna om inflytande och delaktighet besvarades av drygt 900 unga som uppgav att de tränar i en idrottsförening.

Rapporten *En engagerad idrottsgeneration?* kan laddas ner och läsas i sin helhet på www.centrumforidrottsforskning.se.

Vad visar Ungdomsbarometerens rapport?

Ungdomsbarometerens rapport innehåller många och nya uppgifter om ungdomars idrotts- och fritidsvanor. I detta sammanhang begränsas redovisningen till fyra övergripande resultat.

En hälsotrend bland unga

Ett första resultat är att det finns ett stort intresse bland dagens unga att leva ett hälsosamt och fysiskt aktivt liv. Tre av fyra uppger att de tränar minst någon gång i veckan utöver skolans idrottsundervisning. En tredjedel säger sig träna eller motionera flera gånger i veckan och 15 procent säger sig göra det ”i princip varje dag”.

Medan intresset för att motionera och träna varit förhållandevis konstant över tid, har ungas intresse för kost och hälsa ökat märkbart under senare år. Enligt Ungdomsbarometern sammanhänger detta ökade intresse för hälsa med ett ökat intresse för miljö- och klimatfrågor och ett bredare samhällsengagemang. Ungas inställning till idrott och tävling är däremot mer polariserad. Å ena sidan uppger nästan hälften av de svarande att de är mycket intresserade av att idrotta och tävla. Å andra sidan menade en tredjedel att de är helt ointresserade.

Sammantaget tecknar Ungdomsbarometern bilden av ett perspektivskifte i ungas syn på idrott som samhällsföreteelse. Att träna och idrotta är viktigt, men långtifrån alla unga gör det för att tävla eller för att bli duktig i en specifik idrottsgren. För många är träning och idrott snarare aktiviteter man utövar för hälsans skull.

Tävla i föreningsregi – motionera i privat och egen regi

Enligt Ungdomsbarometern inleds redan vid 15-årsåldern en process där andelen ungdomar som tränar i en idrottsförening successivt minskar medan motionsaktiviteter i privat och i egen regi ökar. När detta resultat jämförs med ungas inställning till idrott och tävling framkommer ett viktigt samband.

Resultatet visar att unga med stort intresse för idrott och tävling tränar i alla former; i föreningar, på gym och i egen regi. De som däremot är ointresserade av idrott och tävling finns nästan uteslutande utanför föreningsidrotten. Detta indikerar att föreningsidrotten framför allt uppfattas som en miljö för de tävlingsintresserade, medan de som tränar i motions- och hälsosyfte snarare söker sig till träning i privat eller egen regi.

Samhällsengagerade – men unga föreningsidrottare för att det är roligt

Ungdomsbarometern visar att det finns ett stort samhällsengagemang bland unga. En jämförelse mellan de som föreningsidrottare och övriga ungdomar visar emellertid inga större attitydskillnader i synen på stora samhällsfrågor. Endast på två punkter i Ungdomsbarometerns studie utmärker sig unga föreningsidrottare från övriga ungdomar: de betonar starkare än andra att de värdesätter sina fritidsintressen och att få ”utöva någon sport”.

Detta resultat ger inget stöd till tanken att föreningsidrotten utgör en demokratiskola eller en särskild fostrare av samhällsengagemang. Unga av i dag är generellt sett engagerade i samhällsfrågor – men de föreningsidrottare för att det är en rolig fritidssysselsättning.

Unga vill ha inflytande – framför allt över sitt eget idrottande

Enligt Ungdomsbarometern är unga i föreningsidrotten intresserade av att utöva ett inflytande – särskilt när det gäller det egna idrottandet. Drygt hälften av de svarande, 52 procent, uppger att de vill kunna påverka när och hur ofta man tränar. En nästan lika stor andel, 45 procent, anser sig även kunna påverka detta. 46 procent önskar inflytande över träningspassens utformning och 45 procent menar att man även kan påverka detta.

Betydligt färre unga önskar eller upplever att de kan påverka föreningens gemensamma angelägenheter. En dryg tredjedel, 37 procent, svarar att de vill kunna påverka den egna föreningens värdegrund och regler. Något färre, 31 procent, anser sig kunna utöva ett inflytande på detta område. I frågan om medlemsavgifter och andra kostnader svarar 34 procent att de vill kunna påverka, men endast 13 procent upplever att de kan det.

En hälsotrend bland unga – men går den idrottsrörelsen förbi?

CIF:s samlade analys är att det råder en tydlig hälsotrend bland unga – men att denna trend verkar gå idrottsrörelsen förbi.

Med reservation för att idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet är både bred och mångfacetterad, finns det fog för påståendet att föreningsidrotten i stor utsträckning är uppbyggd kring en utvecklings- och prestationslogik. För de minsta är verksamheten vanligtvis öppen, kravlös och lekfull – men i takt med att barnen växer blir idrottsverksamheten ofta allt mer avancerad, resultatnriktad och ambitiös. Kraven ökar – liksom den mängd träning som de unga förväntas delta i.

Ungdomsbarometerens undersökning visar att det finns en stor grupp av ungdomar som tycker om att tävla och som vill utvecklas i sin idrott. För denna grupp är föreningsidrottens utvecklings- och prestationslogik rimligtvis både naturlig och positiv. Men denna logik är inte lika självklar för de ungdomar som istället vill idrotta av hälsorelaterade skäl eller på lägre ambitionsnivåer.

Kanske kan detta förklara att många ungdomar lämnar föreningsidrotten till förmån för träning i privat eller egen regi: i takt med att föreningsidrotten blir allt mer kravfylld erbjuder kommersiella gym och eget motionerande helt andra möjligheter för ungdomar att själva styra när och hur ofta man tränar. Målet i dessa aktiviteter är dessutom hälsa och motion snarare än prestation och tävling.

Denna slutsats kan framstå som dystert för svensk föreningsidrott, men den erbjuder även en väg framåt: En strategi för idrottsrörelsen att bryta sin nedåtgående trend är att försöka möta just de behov och önskemål som kännetecknar dagens ungdomsgeneration.

Poängen är inte att landets idrottsföreningar måste överge tävlingsidrottens traditionella utvecklings- och prestationslogik. Denna verksamhet tilltalar många. Men om målet är att nå de unga som lämnar föreningsidrotten, blir CIF:s rekommendation till idrottsrörelsen att arrangera fler aktiviteter för de som tränar för att ha roligt och må bra snarare än att uppnå goda idrottsresultat. Vidare måste det bli tillåtet och enklare för deltagare att själva styra sina ambitionsnivåer samt när och hur ofta man vill träna.

Om dessa råd följs, skapas nya möjligheter för idrottsrörelsen att behålla de unga medlemmar som tycker om sin idrott och sin förening, men som ändå slutar när krav och förväntningar blir alltför höga.

Ur detta perspektiv är Ungdomsbarometerens resultat allt annat än dystert. Tvärtom visar studien att det finns en stor men outnyttjad rekryteringsbas av träningsintresserade unga utanför föreningsidrotten. Därtill ger studien vägledning för hur idrottsrörelsen kan nå dessa grupper: ta tillvara på det ökade hälsointresset bland unga, fokusera på glädje snarare än resultat och prestation. Kanske är det även just här som svaret finns på den problemställning som ligger till grund för idrottsrörelsens pågående och omfattande utvecklingsarbete, Strategi 2025: att utveckla ”en ny syn på träning och tävling”?

Slutsatser av CIF:s indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten 2019

I CIF:s uppdrag att följa upp statens stöd till idrotten ingår även en årlig redovisning av en uppsättning indikatorer. Denna uppföljning tar sin utgångspunkt i motiven till statens stöd till idrotten, såsom dessa preciserats i förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet. Indikatorsystemet består av 22 indikatorer, fördelade över fem målområden. Dessa är:

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområde 3: Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft

Indikatorsystemet består i huvudsak av befintlig statistik. Merparten av indikatorerna rör olika aspekter av idrottsrörelsens verksamhet och organisationsstruktur, såsom medlemsbestånd, inkomstkällor, omfattningen på det ideella ledarskapet och utbildningsinsatser. För dessa uppgifter har Riksidrottsförbundet beredvilligt bidragit med information och sakkunskap. I frågor rörande svensk elitidrott har även Sveriges Olympiska Kommitté varit behjälplig. För de indikatorer som rör folkhälsa, motionsvanor och idrottsskador har statistik inhämtats från statistikmyndigheten SCB och Folkhälsomyndigheten.

Analysen av årets indikatorer bekräftar i stor utsträckning de förhållanden och trender som tidigare iakttagits. Som exempel visar statistiken att idrottsrörelsens klubbar och förbund är mycket olika i storlek och sammansättning samt att de verkar under skilda existensvillkor. Därtill är människors tillgång och förutsättningar till idrott och fysisk aktivitet alltjämt ojämnt fördelade i samhället. Ojämligheten är formen av en social gradient där andelen föreningsidrottare ökar i takt med familjens utbildningsgrad, hushållsekonomi och position på arbetsmarknaden.

CIF har under flera år rapporterat om minskade aktivitetsnivåer i barn- och ungdomsidrotten. Nedgången inleddes 2008 och bestod då framför allt av ett minskat deltagande bland äldre ungdomar och av flickor i större utsträckning än

pojkar. Sedan 2012 har en ny nedgångsfas inletts. Minskade aktivitetsnivåer återfinns nu även bland idrottsrörelsens yngsta medlemmar, gruppen 7–12 år.

I denna andra fas är nedgången störst bland pojkar; en minskning på nästan 17 procent från toppnoteringen 2012 till 2018. För flickor 7–12 år minskade aktivitetsnivåerna under samma period med drygt åtta procent. Sammantaget visar statistiken att aktivitetsnivåerna minskat i samtliga åldersgrupper under tioårsperioden 2008–2018. För samtliga åldersgrupper förutom flickor 13–16 år gäller även att 2018 års aktivitetsnivåer är de lägsta som uppmätts sedan CIF inledde sina mätningar 2004.

1. Statens stöd till idrotten 2019

Den statliga idrottspolitikens utgångspunkter

Statens stöd till idrottsrörelsen har långa anor. Ett första engångsbidrag beviljades av regeringen redan 1877. Med början 1913 följde ett permanent och av riksdagen beviljat statsbidrag för idrottsverksamhet. Bidraget uppgick inledningsvis till 100 000 kronor. Därefter har beloppet successivt höjts. För 2019 uppgår det totala statliga idrottsstödet till drygt 2,1 miljarder kronor.

Motiven till statens idrottsstöd har varierat över tid och i takt med samhällsutvecklingen. På ett övergripande plan har bidraget emellertid alltid tjänat två syften. Det första syftet är att uppmuntra och tillvarata de positiva effekter som frivilligt organiserad idrottsutövning anses leda till. I början av 1900-talet formulerades detta gärna i form av (manlig) karaktärsdaning, fosterländskhet och skapandet av ”en sund själ i en sund kropp”.

I dag anføres på motsvarande sätt att idrott och motion är positivt för folkhälsan och att det skapar glädje, rekreation och meningsfull fritid för både unga och gamla. Som belysande exempel framhåller regeringen i 1999 års idrottspolitiska proposition – *En idrottspolitik för 2000-talet* – att god folkhälsa utgör en ”betydelsefull komponent för välfärden i vårt samhälle” och att det därför är viktigt att barn och ungdomar tidigt skapar sig ”motionsvanor som varar hela livet” samt att även äldre och personer med funktionsnedsättnings behov av motion förtjänar uppmärksamhet.¹

Statens andra syfte är att stödja ”en fri och självständig folkrörelse”. Denna strävan har två dimensioner. Först och främst är det ett erkännande till den frivilliga idrottens många ideella krafter. Ur detta perspektiv utgör statens stöd en sorts hjälp till självhjälp, där offentliga medel har som mål att stärka idrottsrörelsens förutsättning att vara och förbli en omfattande, mångfacetterad och självständig massrörelse i en ideell samhällssektor.

Den andra dimensionen rör de demokratiska ideal och värderingar som finns inbäddade i själva folkrörelseperspektivet, såsom allas lika rätt att få vara med och

---

¹ Prop. 1998/99:107. *En idrottspolitik för 2000-talet: Folkhälsa, folkrörelse och underhållning*, s. 28.

delta utifrån sina egna förutsättningar, likvärdiga villkor för pojkar och flickor, integration av eftersatta grupper liksom ett värnande av god etik och sunda ideal. Viktigt är även att idrottsrörelsen aktivt verkar för alla medlemmars reella möjlighet till inflytande och delaktighet:

”Regeringen vill betona vikten av att idrottsrörelsen fortsätter sitt arbete att kontinuerligt utveckla och förbättra sin verksamhet efter de aktivas behov och önskemål. Det är en viktig del av idrottsrörelsens demokratiska fostran att varje människa kan påverka såväl genom en demokratiskt uppbyggd mötesverksamhet som i den vardagliga träningen och tävlingen. Det är således väsentligt att varje deltagare blir delaktig i de beslut som formar verksamheten.”²

Den statliga idrottspolitikens organisatoriska ramar

I Regeringskansliet handläggs idrottsfrågor av Kulturdepartementet. I regeringens förslag till statsbudget ingår idrott i området *Politik för det civila samhället* under utgiftsområde 17, *Kultur, medier, trossamfund och fritid*. I riksdagen bereds idrottsfrågor av kulturutskottet.

Statens idrottspolitik är rättsligt reglerad. En förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet (SFS 1999:1177) inrättades 1999. I förordningen preciseras mål och syften med statens idrottspolitik, förutsättningar för bidragsfördelning och återrapportering med mera. Samma år instiftade riksdagen även en lag som fastslår att Riksidrottsförbundet ”prövar frågor om fördelning av statsbidrag till idrottsverksamhet i enlighet med vad regeringen bestämmer”.

De övergripande idrottspolitiska mål som fastslås i förordningen om statsbidrag till idrottsverksamhet konkretiseras på framför allt tre sätt. I budgetpropositionen kommenterar regeringen idrottspolitikens inriktning och utveckling. För anslaget över statsbudgeten utfärdar regeringen dessutom årliga så kallade riktlinjer till Riksidrottsförbundet. I dessa preciseras den statliga idrottspolitikens mål, syften och återrapporteringskrav fördelade över olika verksamhetsgrenar. Slutligen utfärdar regeringen även ett regleringsbrev (ställt till Kammarkollegiet) som preciserar bidragets anslagsposter och särskilda villkor.

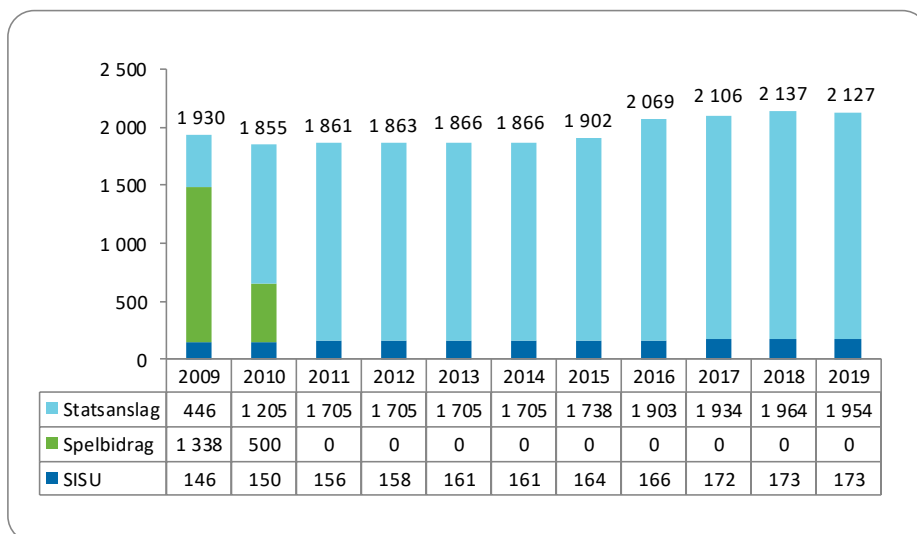
---

² Ibid., s. 37.

Det statliga idrottsstödet utformning och omfattning

Statens stöd till idrotten ökade kraftigt under 2000-talets första decennium. Bidragande till detta var att idrotten till och med 2010 tilldelades bidrag från det statliga spelbolaget AB Svenska Spels överskott. Sedan 2011 har bidraget via AB Svenska Spel ersatts av traditionellt statsbidrag via statsbudgeten.

I figur 1.1 redovisas det statliga idrottsstödet utveckling under perioden 2009–2019.

Figur 1.1 Statens stöd till idrotten 2009–2019 (miljoner kronor)

Källa: Regleringsbrev Statens stöd till idrotten 2009–2019

Figur 1.1 visar att statens idrottsstöd det senaste decenniet ökat från 1 930 miljoner kronor 2009 till 2 127 miljoner kronor 2019. I tabell 1.1 redovisas bidragets fördelning över olika anslagsposter. Den största enskilda anslagsposten är *Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet*.

I denna post ingår både organisationsstöd till Riksidrottsförbundet och dess medlemsförbund samt medel till idrottens statliga lokala aktivitetsstöd (LOK-stöd). Det näst största bidraget är de 569 miljoner kronor som avser 2019 års finansiering av utvecklingssatsningen Idrottslyftet (anslagsposten *Särskild satsning på idrott och motion*).

Tabell 1.1 Statens stöd till idrotten 2019 (kronor)

	Stöd i kr	Stöd i kr
Anslagspost Stöd till idrotten		1 954 311 000
Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet (ram)	1 221 502 000	
Bidrag till internationellt samarbete m.m. (ram)	1 809 000	
Insatser mot dopning (ram)	35 000 000	
Bidrag till idrottsforskning (ram)	20 000 000	
Bidrag till specialidrott inom gymnasieskolan (ram)	43 000 000	
Särskild satsning på idrott och motion (ram)	569 000 000	
Etablering (ram)	64 000 000	
Anslag för vuxenutbildning		173 385 000
Särskilt verksamhetsstöd till Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna (ram)	169 485 000	
Särskilda insatser inom folkbildningen för asylsökande	3 900 000	
Summa		2 127 696 000

Källa: Regeringen. *Regleringsbrev för budgetåret 2019 avseende anslag 13:1 samt Regleringsbrev för budgetåret 2019 avseende anslagen 14:1 och 14:3 inom utgiftsområde 17.*³

³ Ekonomistyrningsverket. www.esv.se/statsloggaren/regleringsbrev/?RBID=20195; www.esv.se/statsloggaren/regleringsbrev/?RBID=20193

2. Ungdomsbarometern om ungas syn på motion och hälsa – idrott och tävling

Ungdomsbarometern har på uppdrag av Centrum för idrottsforskning genomfört en undersökning om ungdomars fritids-, motions- och idrottsvanor. Studien bidrar med kunskap om hur dagens ungdomsgeneration tänker i frågor kopplade till idrott och motion. Den ger viktiga förklaringar till varför många unga väljer att lämna föreningsidrotten under tonåren – den visar också en väg för föreningsidrotten att möta denna negativa trend.

Aktuella trender och utmaningar i svensk barn- och ungdomsidrott

Få frivilliga verksamheter engagerar och aktiverar unga i lika stor utsträckning som föreningsidrotten. Nästan alla barn i Sverige har egen erfarenhet av att tillhöra en idrottsförening. De allra flesta hinner dessutom pröva på en rad olika idrotter och klubbar under sin uppväxt. Det finns därför fog för påståendet att föreningsidrotten är en av de största och viktigaste uppfostringsmiljöerna för barn och unga vid sidan av familj och skola.

Centrum för idrottsforskning (CIF) har under tio års tid ingående följt och kartlagt utvecklingen av idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet. Vår uppföljning har synliggjort verksamhetens imponerande omfattning och bredd, men också identifierat och uppmärksammat ett antal viktiga förändringsprocesser och utmaningar.

- Allt för många unga rör sig för lite
- Aktivitetsnivåerna i föreningsidrotten minskar
- Socioekonomiska skillnader påverkar deltagandet
- Viktigt med trygga och positiva idrottsmiljöer

En första utmaning handlar om att alltför många barn och ungdomar i dag är otillräckligt fysiskt aktiva. CIF:s rapport från år 2017, De aktiva och de inaktiva, visade att få unga når WHO:s rekommendationer för daglig fysisk aktivitet. Trots ett stort allmänt intresse för idrott och motion bland unga i Sverige, och trots att den stora majoriteten säger sig vara fysiskt aktiva i både skolan och på fritiden, visar objektiva mätningar med rörelsemätare att endast 44 procent av pojkarna och 22 procent av flickorna når rekommendationen om 60 minuters daglig fysisk aktivitet. En jämförelse mellan åldersgrupper visar att yngre barn rör sig mer än äldre. Bland gymnasieungdomar var det endast en tredjedel av pojkarna och 14 procent av flickorna som nådde rekommendationen om daglig fysisk aktivitet.

CIF:s rapport visade även att en mindre grupp på cirka sex procent är särskilt inaktiv. Denna grupp består av unga som sällan eller aldrig deltar i skolans undervisning i idrott och hälsa, är stillasittande på rasterna, sällan tillhör föreningsidrotten och dessutom uppger att de har en fysiskt inaktiv fritid i övrigt. Det är dessa unga som har störst behov av ökad fysisk aktivitet – men det är samtidigt den grupp som är svårast att nå.

En andra utmaning är att ungas deltagande i föreningsidrotten minskar. Analyser av det statliga lokala aktivitetsstöd till idrottsföreningar (LOK-stödet) visar att den totala aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten sjunkit stadigt det senaste decenniet, och i en omfattning som inte kan förklaras av variationer i ungdomspopulationens storlek.

Nedgången påbörjades 2008 och bestod inledningsvis av ett minskat deltagande av äldre ungdomar (13–20 år) och av flickor i större utsträckning än pojkar. Sedan 2012 har aktivitetsminskningen emellertid breddats till att omfatta alla ungdomsgrupper. De senaste två åren har nedgången varit särskilt stark bland idrottsrörelsens yngsta medlemmar. Bland pojkar i åldern 7–12 år har aktivitetsnivåerna minskat med 13,7 procent under en tioårsperiod – bland flickor i samma ålder är minskningen 10,7 procent.

En tredje utmaning handlar om att ungas föreningsidrottande i Sverige uppvisar tydliga socioekonomiska mönster. CIF:s fördjupade analys av jämlikheten inom idrotten år 2018 visade att andelen unga som idrottar i förening är högst i socioekonomiskt starka grupper och lägst i svaga. Ojämlikheten är större bland flickor än bland pojkar. Till detta kommer att CIF i tidigare studier visat att hushållens kostnader för barn- och ungdomsidrott ökat under senare år i takt med att idrotts-

föreningar professionaliserat sin verksamhet och utbudet av avgiftsbelagda idrottsaktiviteter ökat (akademier, träningsläger, privata tränare och så vidare). Utvecklingen kan sammanfattas som att hushållens utgifter för barns idrottande har ökat över tid parallellt med de ökade ekonomiska skillnaderna i samhället.

En fjärde utmaning handlar om barn- och ungdomsidrottens konkreta utformning. De allra flesta barn och unga har positiva erfarenheter av föreningsidrott, men det finns även exempel på idrottsverksamheter och situationer där unga far illa. Ibland bottnar problemen i att idrottens tävlingsmoment får en alltför stark inverkan på verksamhetens utformning.

Osunda träningsmiljöer, utslagning och selektion, överträning och överbelastningsskador är alla exempel på problem som riskerar att uppstå i spåren av hårt uppskrivade elitsatsningar. Ibland bottnar problemet i normer och ideal. Som exempel visade CIF:s uppföljning år 2017 att vägen till jämställd idrott alltså är lång. Inte minst ungas idrottande påverkas av föreställningar om ”manligt” och ”kvinnt” och om vad som är ”rätt” och ”fel” i olika idrotter. Dessa föreställningar skapar könsmonster som både lägger hinder för jämställdhet och begränsar ungas rätt att tillhöra idrotten.

Slutligen återstår de risker och problem som följer i verksamheter som rymmer stora barn- och ungdomsgrupper, såsom mobbning, trakasserier och kränkningar. Därtill menar både forskare och barnrättsorganisationer att sexuella övergrepp på barn sker i alla sociala sammanhang, så även inom föreningsidrotten.

Alla ovan nämnda utmaningar i barn- och ungdomsidrotten är kända sedan tidigare. Det är trender och inslag som uppmärksammats, analyserats och som även utmynnat i insatser från både idrottsrörelsen och den offentliga sfären. Ett exempel är det omfattande förändringsarbete som för närvarande genomförs inom idrottsrörelsen under benämningen Strategi 2025. Enligt Riksidrottsförbundet är strategin ett sätt att möta idrottsrörelsens problem att ”barn och ungdomar slutar allt tidigare och att de flesta inte hittar tillbaka”. Målet är därför att utveckla en ny syn på träning och tävling som bryter de negativa strukturer där klubbars jakt på talanger ”bidragit till en utslagning av många barn, unga och vuxna som helt enkelt inte känt att de varit välkomna”.

Ett annat exempel är Riksidrottsförbundets särskilda insatser för att skapa trygga idrottsmiljöer, det vill säga idrottsverksamhet ”fri från mobbning, trakasserier, hot, våld och övergrepp”. Bland dessa insatser ingår både utbildningsmaterial och

riktlinjer till idrottsrörelsens föreningar samt inrättandet av en idrottsombudsman och en visselblåsarfunktion. Sedan den 1 januari 2020 gäller även att alla personer med uppdrag eller anställning i en idrottsförening måste uppvisa ett begränsat registerutdrag ur belastningsregistret.

I fråga om offentliga insatser kan nämnas att FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) blev del av svensk lag med början den 1 januari 2020. Riksdagsbeslutet motiverades främst som ett förtydligande till landets domstolar och rättstillämpare att beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen, men det har även fått många av Sveriges kommuner att se över de offentliga verksamheter som rör barn, däribland det kommunala stödet till idrottsföreningar.

Fokus på barnrättsperspektivet i idrotten

I CIF:s uppföljning av statens stöd ingår årliga fördjupade analyser i frågor som regeringen bestämmer. Dessa uppdrag brukar vanligtvis ges i december månad. På grund av det oklara parlamentariska läge som rådde hösten 2018 gavs emellertid inget fördjupningsuppdrag till CIF för 2019. Detta skapade ett arbetsmässigt utrymme som CIF:s kansli utnyttjat på framför allt två sätt.

För det första har en kvalitetsöversyn av vårt indikatorsystem påbörjats. CIF:s uppföljning av statens stöd till idrotten har pågått sedan 2010, och under denna period har flera förändringar skett i det statistikunderlag som utgör grunden för vår uppföljning. På vissa områden har uppgifter upphörts att samlas in.

Som exempel har Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) slutat sammanställa uppgifter om idrottsskador. På andra områden har statistiken förändrats. Ett exempel är att statistikmyndigheten SCB reviderat och omformulerat de frågor som rör idrott och fysisk aktivitet i sina årliga undersökningar av medborgarnas levnadsförhållanden.

Till detta kan läggas ett antal administrativa eller tekniska reformer som genomförts inom idrottsrörelsen och som – i sin förlängning – även satt spår i Riksidrottsförbundets förbunds- och föreningsstatistik, såsom ändrade LOK-stödsregler, utvecklingen av rapporteringssystemet IdrottOnline och så vidare. Det finns således ett behov av en allmän översyn av de många och skilda indikatorer som ingår i CIF:s uppföljning av statens stöd till idrotten. Detta arbete har nu påbörjats och kommer fortgå de närmaste åren.

För det andra har CIF på eget initiativ genomfört insatser för att uppmärksamma forskning om barnrättsperspektivet i barn- och ungdomsidrotten. Barnrättsperspektiv är ett begrepp som skapats för att explicit markera att barn har rättigheter och att beslut och handlingar som rör barn ska utgå från barnkonventionen. CIF:s beslut att fokusera på just det här ämnet under 2019 kan motiveras på flera sätt.

På ett övergripande plan är barns förutsättningar och villkor inom idrotten ett självklart och framträdande tema i den statliga idrottspolitiken. Sedan 2009 är ett barnrättsperspektiv dessutom inskrivet i den förordning som reglerar statens stöd till idrotten. Detta innebär att barnkonventionens artiklar på ett naturligt sätt ingår i CIF:s uppföljning av statens stöd till idrotten. Till detta kommer den aktualitet och uppmärksamhet som följer med riksdagsbeslutet att göra barnkonventionen till en del av svensk lag.

Mot denna bakgrund har CIF under 2019 arrangerat flera seminarier där forskare och sakkunniga diskuterade hur barnrättsperspektivet inom idrotten ska förstås och hur hållbara idrottsmiljöer kan skapas. Parallellt har CIF inlett ett utvecklingsarbete med ambitionen att skapa indikatorer för att mäta barnrättsperspektivet inom föreningsidrotten, däribland ungas rätt till delaktighet och inflytande. Inom ramen för denna process har ett samarbete inletts med analysföretaget Ungdomsbarometern. Samarbetet har redan resulterat i en rapport som innehåller värdefull ny kunskap om hur unga av i dag tänker och agerar i frågor kopplade till idrott, motion och föreningsliv.

Ungdomsbarometerens nya studie om ungas motions- och idrottsvanor

Ungdomsbarometern är ett analysföretag som sedan början av 1990-talet genomför årliga nationella attitydundersökningar av ungdomar i åldern 15 till 24 år. De kartlägger både generella trender med avseende på ungdomars tankar, värderingar och beteendemönster och genomför fördjupande analyser i specifika områden på uppdrag av myndigheter och företag.

Ungdomsbarometerens materialinsamling har i dag formen av en webbenkät med ett kvoturval som urvalsmetod. Det innebär att de svarande i representativ skala återger hela ungdomspopulationen med avseende på kön, ålder och region. 2019

års mätning genomfördes under oktober månad och besvarades av sammanlagt 18 959 ungdomar.⁴

I Ungdomsbarometerns undersökningar ingår frågor om ungas fritids-, motions- och idrottsvanor. Vid flera tillfällen har företaget även genomfört fördjupade analyser av ungas föreningsidrottande på uppdrag av Riksidrottsförbundet. Ungdomsbarometern har således både lång erfarenhet och ett betydande källmaterial i frågor kopplade till svensk barn- och ungdomsidrott.

I CIF:s strävan att finna nya indikatorer för att följa upp barnrättsperspektivet inom idrotten blev det naturligt att kontakta Ungdomsbarometern. I det samarbete som utvecklades identifierades tre övergripande områden där analysföretagets attitydundersökningar kan bidra med ny kunskap och nya perspektiv.

Det första området handlar om hur dagens ungdomsgeneration tänker i frågor om idrott, motion och föreningsliv. I ungdomsforskningen brukar ibland termen ”Generation Z” användas som samlingsbegrepp för ungdomar som vuxit upp efter millennieskiftet. I beskrivningar av denna generation framhålls ofta att de vuxit upp i en omvälvande samhällsperiod präglad av snabb teknologisk utveckling, ett närmast oändligt informationsflöde och kontakter via sociala medier.

Men vad är utmärkande för denna ungdomsgeneration i frågor kopplade till idrott och motion? Har dagens unga ett samhällsengagemang och ett intresse för föreningsliv? Och i förlängningen: kan kunskap om värderingar och synsätt hos dagens ungdomsgeneration bidra till att förklara de minskade aktivitetsnivåerna i idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet?

Det andra området handlar om föreningsidrottande ungdomar i förhållande till andra unga. Finns det specifika kännetecken för de som är aktiva i en idrottsförening? Har de värderingar och synsätt som skiljer sig från de unga som tränar i andra former – eller de som inte tränar alls? Kan deltagande i föreningsliv knytas till ett mer generellt samhällsengagemang och ett intresse att kunna påverka sin tillvaro? Kort sagt: finns det grupp-specifika värderingar eller karaktärsdrag hos unga som kan förklara varför vissa väljer att idrotta i en förening, men inte andra?

---

⁴ Ungdomsbarometern meddelar följande: Eftersom studien är baserad på flera urvalsramar (s.k. multisourcing), och urvalet i sin helhet inte är slumpmässigt, skall slutsatser kring populationen dras med viss eftertänksamhet och kvoturvalet är anledningen till att vi inte genomför några signifikanstest eller bortfallsanalyser. Däremot genomförs ett slumpmässigt referensurval i ett register baserad på uppgifter från SPAR, för att säkerställa resultatens reliabilitet.

Det tredje området handlar om hur unga föreningsidrottare tänker i frågor som rör delaktighet och inflytande över sitt idrottande. En av barnkonventionens fyra huvudprinciper är att unga har rätt att få uttrycka sin mening i frågor som rör dem själva. Överfört till idrottens område ska idrottsrörelsens – vanligtvis vuxna – ledare inte enbart arrangera aktiviteter *för* barn: de unga ska även ges möjlighet att själva komma till tals, och dessa synpunkter ska dessutom tas på allvar. Ungas delaktighet och inflytande i föreningsidrotten är således en viktig idrottspolitisk princip, men samtidigt en aspekt av barn- och ungdomsidrotten som kan vara svår att mäta och följa upp.

Frågor om ungas fritids- och idrottsvanor ingår alltid i Ungdomsbarometerens återkommande enkät. Däremot ingår inte explicita frågor om föreningsidrott och delaktighet. Mot denna bakgrund enades CIF och Ungdomsbarometern om att komplettera 2019 års enkät med frågor på detta område. Frågorna riktades till drygt 900 unga i åldern 15–24 år som tränar i en idrottsförening.

En första fråga var om de unga *var intresserade av* att kunna påverka sitt idrottande – och i vilka avseenden? Bland möjliga svarsalternativ fanns både aspekter knutna till själva idrottsaktiviteten (möjligheten att påverka träningspassens utformning, träningstider samt vilka man tränar med) och aspekter rörande föreningens organisation och ekonomi (möjligheten att påverka föreningens regler och värdegrund samt medlemsavgifter och andra kostnader).

En andra fråga var om de unga ansåg *att de hade möjlighet* att utöva ett inflytande i dessa frågor. Slutligen ingick även frågor om de ungas *egna erfarenheter som idrottsledare*: Var de själva ledare i klubben? Var de intresserade och hade de erbjudits möjlighet att ta på sig ledaruppdrag?

CIF:s uppdrag till Ungdomsbarometern utmynnade i en rapport med titeln *En engagerad idrottsgeneration?*. Rapporten kan laddas ner och läsas i sin helhet på www.centrumforidrottsforskning.se.

Vad visar rapporten *En engagerad idrottsgeneration?*

Ungdomsbarometerens studie av ungdomars idrottande är viktig i flera avseenden. För det första baseras undersökningen på ett omfattande empiriskt underlag, vilket är positivt i en tid när många större enkätstudier brottas med låga svarsfrekvenser och bristande representativitet.

För det andra är Ungdomsbarometern riktad till alla ungdomar och innehåller brett upplagda frågor om ungas idrotts- och motionsvanor. Det gör det möjligt att sätta ungas föreningsidrottande i relation till andra idrotts- och motionsaktiviteter. Slutligen är Ungdomsbarometern i stor utsträckning en attitydundersökning, vilket innebär ett värdefullt komplement till CIF:s övriga indikatorer om ungas idrottsvanor vilka huvudsakligen består av sociodemografiska data, deltagande i aktiviteter och medlemskap i idrottsföreningar.

Ungdomsbarometerens omfattande och brett upplagda studie innehåller många och nya uppgifter om ungdomars idrotts- och fritidsvanor. I detta sammanhang begränsas redovisningen till fyra övergripande resultat.

En hälsotrend bland unga

Ett första resultat är att det finns ett stort intresse bland dagens unga att leva ett hälsosamt och fysiskt aktivt liv. Idrott och motion är viktigt. Tre av fyra uppger att de tränar minst någon gång i veckan utöver skolans idrottsundervisning. En tredjedel säger sig träna eller motionera flera gånger i veckan och 15 procent säger sig göra det ”i princip varje dag”.

Medan intresset för att motionera och träna varit förhållandevis konstant över tid, har ungas intresse för kost och hälsa ökat märkbart under senare år. I 2019 års enkät uppgav till exempel 27 procent av de tillfrågade gymnasieeleverna att det var viktigt med goda hälsovanor och en sund livsstil – år 1995 menade endast 11 procent att sådant var viktigt.

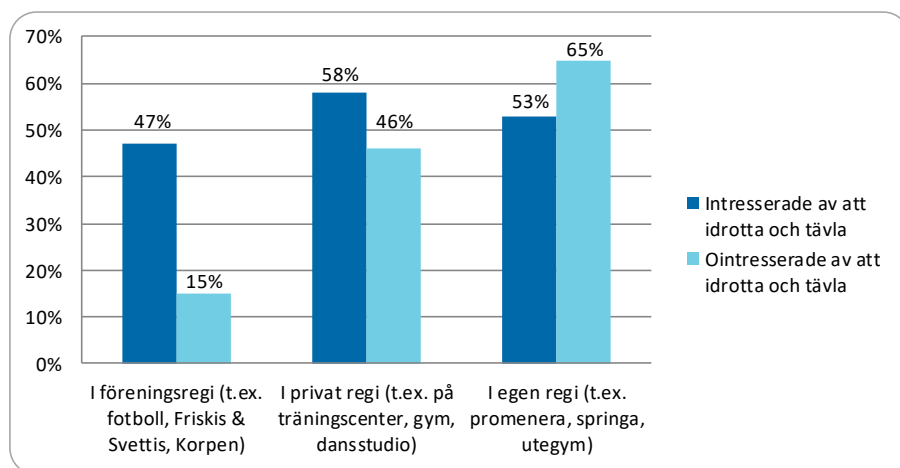
Ungdomsbarometern tillägger att ungas intresse för hälsa i stor utsträckning sammanhänger med miljö- och klimatfrågor och ett bredare samhällsengagemang. Men det handlar även om utseende och status. Att vara ”snygg” och ”vältränad” är två saker som unga anser ger hög status i den egna ungdomsgruppen. Ungdomsbarometern ger även en komplicerad och polariserad bild av ungas inställning till idrott och tävling. Å ena sidan uppger nästan hälften (49 procent) av de svarande att de är mycket intresserade av att idrotta och tävla. Denna grupp har dessutom ökat sedan millennieskiftet – och den domineras av pojkar. Å andra sidan finns det många unga

som är av rakt motsatt mening. Som exempel uppgav en tredjedel av de svarande att de är helt ointresserade av idrott och tävling. På frågan om vad unga anser vara ”viktigast för dig just nu” framkom även en kraftig minskning i gruppen som svarade ”att utöva någon sport”: 17 procent 2019 jämfört med 26 procent år 1995.

Sammantaget tecknar Ungdomsbarometern bilden av ett perspektivskifte i ungas syn på idrott som samhällsföreteelse. Att träna och idrotta är fortfarande viktigt, men långtifrån alla unga gör det för att tävla eller för att bli duktig i en specifik idrottsgren. För många är träning och idrott snarare aktiviteter man utövar för hälsans skull – för att må bra, leva ett sunt liv och för att vara vältränad. Att vara ”sportfantast” och ”träningsfreak” är inte nödvändigtvis samma sak.

Tävla i föreningsregi – motionera i privat och egen regi

I Ungdomsbarometern ställs även frågor om på vilket sätt som unga tränar: i föreningsregi, privat regi (till exempel kommersiella gym och fitnessanläggningar) eller egen regi (oorganiserad form exempelvis jogging). Här är mönstret tydligt. Redan vid 15-årsåldern inleds en process där andelen ungdomar som tränar i en idrottsförening successivt minskar medan motionsaktiviteter i privat och i egen regi ökar. Denna övergång från föreningsidrott till träning i kommersiella eller oorganiserade former är känd sedan tidigare.

Figur 2.1.1 Ungas (15–24 år) syn på idrott och tävling i relation till träningsform

Fråga: På vilket eller vilka av följande sätt tränar/motionerar du?

Som intresserade räknas de som angett ”4” eller ”5 – mycket intresserad” och som ointresserade räknas de som angett ”1 – helt ointresserad” eller ”2” på en femgradig skala.

Nytt för i år är emellertid att Ungdomsbarometerens nya data i figur 2.1.1 gör det möjligt att jämföra uppgifter om *hur* ungdomar tränar med deras *syn på idrott och tävling*. Resultatet visar att unga med stort intresse för idrott och tävling tränar i alla former; i föreningar, på gym och i egen regi. De som däremot är ointresserade av idrott och tävling finns nästan uteslutande utanför föreningsidrotten. Detta indikerar att föreningsidrotten framför allt uppfattas som en miljö för de tävlingsintresserade, medan de som tränar i motions- och hälsosyfte snarare söker sig till träning i privat eller egen regi.

Samhällsengagerade – men unga föreningsidrottare för att det är roligt

Ungdomsbarometern visar att det finns ett stort samhällsengagemang bland unga. Bland de frågor som unga anser vara särskilt viktiga finns miljö och klimat, sjukvård och omsorg samt jämställdhet mellan könen. En jämförelse mellan de som föreningsidrottare och övriga ungdomar visar emellertid inga större attitydskillnader i synen på stora samhällsfrågor.

De allra flesta unga är ense om att sociala medier är det lämpligaste sättet att påverka samhället, följt av politiskt engagemang. De har även liknande värderingar i synen på familj, hälsa, utbildning. Endast på två punkter i Ungdomsbarometerens studie utmärker sig unga föreningsidrottare från övriga ungdomar: de betonar starkare än andra att de värdesätter sina fritidsintressen och att få ”utöva någon sport”. Detta resultat ger inget stöd till tanken att föreningsidrotten utgör en demokratiskola eller en särskild fostrare av samhällsengagemang. Unga av i dag är generellt sett engagerade i samhällsfrågor – men de föreningsidrottare för att det är en rolig fritidsysselsättning.

Unga vill ha inflytande – framför allt över sitt eget idrottande

Slutligen innehöll Ungdomsbarometerens enkät ett antal frågor om föreningsidrott och inflytande. Ett första syfte med dessa frågor var att undersöka om unga som tillhör en idrottsförening vill och upplever sig ha möjlighet att påverka sin egen idrottssituation, med avseende på hur träningspassen är utformade, vilka tider och hur ofta man tränar samt vilka kompisar man tränar tillsammans med.

Ett andra syfte var att undersöka i vilken utsträckning som unga föreningsidrottare önskade och upplevde sig ha inflytande i föreningens gemensamma angelägenheter, liktydigt med föreningens värderingar och regler samt nivån på medlemsavgifter och andra kostnader.

Svaren visar att unga i föreningsidrotten är intresserade av att utöva ett inflytande – särskilt när det gäller det egna idrottande. Drygt hälften av de svarande, 52 procent, uppger att de vill kunna påverka när och hur ofta man tränar. En nästan lika stor andel, 45 procent, anser sig även kunna påverka detta. 46 procent önskar inflytande över träningspassens utformning och 45 procent menar att man även kan påverka detta. Betydligt färre unga svarade att de önskar eller upplever att de kan påverka föreningens gemensamma angelägenheter. En dryg tredjedel, 37 procent, svarade att de vill kunna påverka den egna föreningens värdegrund och regler. Något färre, 31 procent, anser sig kunna utöva ett inflytande. I frågan om medlemsavgifter och andra kostnader svarade 34 procent att de vill kunna påverka, men endast 13 procent upplever att de kan det.

En hälsotrend bland unga – men går den idrottsrörelsen förbi?

Ungdomsbarometerns rapport bidrar med ny kunskap om hur dagens ungdomsgeneration tänker i frågor kopplade till idrott och motion. De ungas svar ger i sin tur viktiga ledtrådar till orsakerna bakom den nedgång som präglat idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet under det senaste decenniet. CIF:s samlade analys är att det råder en tydlig hälsotrend bland unga – men att denna trend verkar gå idrottsrörelsen förbi.

Först en reservation: idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet är bred och mångfacetterad. Alla idrotter har sina egna unika förutsättningar, traditioner och regelverk vilka naturligtvis påverkar hur just deras barn- och ungdomsidrott organiseras och bedrivs. Till detta kommer en stor variation av ambitionsnivåer, föreningskulturer och andra förutsättningar hos de tusentals idrottsklubbar som bedriver aktiviteter för unga. Det är därmed inte möjligt att beskriva idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet på ett enhetligt sätt. Med denna reservation kan det emellertid hävdas att föreningsidrotten i stor utsträckning är uppbyggd kring en utvecklings- och prestationslogik. För de minsta är verksamheten vanligtvis öppen, kravlös och lekfull – men i takt med att barnen växer blir idrottsverksamheten ofta allt mer avancerad, resultatriktad och ambitiös. Kraven ökar – liksom den mängd träning som de unga förväntas delta i. För de som fortsätter att föreningsidrotta in i tonåren blir verksamheten ett åtagande. För lagidrotter tillkommer de särskilda förväntningar som skapas när personer är beroende av varandra.

Ungdomsbarometerns undersökning visar att det finns en stor grupp av ungdomar som uppskattar föreningsidrotten, som tycker om att tävla och som vill utvecklas i sin idrott. För denna grupp är idrottens utvecklings- och prestationslogik rimligtvis både

naturlig och positiv. Men denna logik är inte lika självklar för de ungdomar som istället vill idrotta av hälsorelaterade skäl eller på lägre ambitionsnivåer.

Budskapet från Ungdomsbarometerens rapport är att dagens ungdomsgeneration är intresserade av idrott, träning och hälsa – men att de också vill kunna påverka när och hur ofta man tränar. Synen på tävling är polariserad: för många är det viktigt, för andra är det ointressant. Kanske kan därmed den process där många ungdomar lämnar föreningsidrotten till förmån för träning i privat eller egen regi betraktas som ett sorts strategiskt beslut: i takt med att föreningsidrotten blir allt mer kravfylld erbjuder kommersiella gym och eget motionerande helt andra möjligheter för ungdomar att själva styra när och hur ofta man tränar. Målet i dessa aktiviteter är dessutom hälsa och motion snarare än prestation och tävling.

Ungdomsbarometerens slutsats är inte ny. Många forskare har undersökt orsakerna till att unga lämnar föreningsidrotten och bland annat visat att unga ofta slutar när skolarbetet ökar, fritidsintressena breddas och idrottsverksamheten börjar upplevas som allt för tidskrävande. Denna slutsats kan framstå som dystert för svensk föreningsidrott, men den erbjuder även en väg framåt: En strategi för idrottsrörelsen att bryta sin nedåtgående trend är att försöka möta just de behov och önskemål som kännetecknar dagens ungdomsgeneration.

Poängen är inte att landets idrottsföreningar måste överge tävlingsidrottens traditionella utvecklings- och prestationslogik. Denna verksamhet tilltalar många. Men om målet är att nå de unga som lämnar föreningsidrotten, blir CIF:s rekommendation till idrottsrörelsen att arrangera fler aktiviteter för de som tränar för att ha roligt och må bra snarare än att uppnå goda idrottsresultat. Vidare måste det bli tillåtet och enklare för deltagare att själva styra sina ambitionsnivåer samt när och hur ofta man vill träna. Om dessa råd följs, skapas nya möjligheter för idrottsrörelsen att behålla de unga medlemmar som tycker om sin idrott och sin förening, men som ändå slutar när krav och förväntningar blir alltför höga.

Ur detta perspektiv är Ungdomsbarometerens resultat allt annat än dystert. Tvärtom visar studien att det finns en stor men outnyttjad rekryteringsbas av träningsintresserade unga utanför föreningsidrotten. Därtill ger studien vägledning för hur idrottsrörelsen kan nå dessa grupper: ta tillvara på det ökade hälsointresset bland unga, fokusera på glädje snarare än resultat och prestation. Kanske är det även just här som svaret finns på den problemställning som ligger till grund för idrottsrörelsens pågående och omfattande utvecklingsarbete, Strategi 2025: att utveckla ”en ny syn på träning och tävling”?

3. Indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten

Inledning

I CIF:s uppdrag ingår en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten utifrån ett så kallat indikatorsystem. Indikatorer är statistiska mått vilka påvisar eller indikerar tillstånd eller förändringsprocesser inom större system. Syftet med indikatorer är följaktligen att bedöma utvecklingen inom ett område genom kontinuerlig uppföljning av en begränsad uppsättning data.

Indikatorer är förhållandevis enkla analysinstrument. Styrkan ligger i deras förmåga att förenkla och identifiera utvecklingsprocesser och därmed skapa förståelse för en ofta komplex verklighet. Samtidigt får de inte förväxlas med forskningsresultat. Indikatorer avser främst att spegla i vilken riktning ett område utvecklas – men de kan sällan användas för att förklara varför en viss förändring sker.

För mer kvalitativt inriktade frågeställningar och analyser blir därmed kompletterande forskning nödvändigt. Av detta följer att indikatorer med fördel kan användas som ett första led i en större uppföljningsprocess. De är – och ska vara – enkla och lättillgängliga data, som skapar en första överblick över ett område och påvisar eventuella utvecklingstendenser. Därefter kan uppföljningen kompletteras med fördjupad analys eller forskning inom de aspekter där indikatorerna belyst ett behov av ytterligare kunskapsinsamling.

Indikatorsystemets syfte: att följa upp föreningsidrotten

Det övergripande syftet med CIF:s indikatorsystem är att följa upp statens stöd till idrotten, med utgångspunkt i regeringens förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet (SFS 2009:1589). Av förordningen framgår att statsbidrag endast får beviljas 1) organisationer anslutna till Riksidrottsförbundet (RF), 2) Sveriges Olympiska Kommitté (SOK) samt 3) huvudmän för utbildning vid rikskryterande idrottsgymnasier.

Bidraget är alltså – med undantag för till riksidrottsgymnasierna – öronmärkt för föreningsidrott. Detta gäller även vårt indikatorsystem. Idrott kan bedrivas på många sätt och i många skilda organisatoriska former. I begreppet ryms alltifrån

traditionell träning i idrottsföreningar och motionsaktiviteter på kommersiella gym till friluftsliv och skolämnet idrott och hälsa. I CIF:s indikatorsystem är det föreningsidrotten som ska följas upp.

I fråga om vad staten vill uppnå med sitt stöd, stadgas i förordningen att statsbidraget ska främja verksamhet som:

- bidrar till att utveckla barn och ungdomars intresse och benägenhet för motion och idrott,
- bedrivs ur ett barnrättsperspektiv, bland annat genom att öka barn och ungdomars inflytande över och ansvar för sitt idrottande,
- gör det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion,
- bidrar till att väcka ett livslångt intresse för motion och därmed främjar en god hälsa hos alla människor,
- syftar till att ge flickor och pojkar respektive kvinnor och män lika förutsättningar att delta i idrottsverksamhet,
- främjar integration och god etik,
- aktivt motverkar dopning inom idrotten, och
- stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Det indikatorsystem som redovisas nedan baseras på statsbidragets avgränsningar och preciseringar. Först har förordningens bestämmelser och syftesparagrafer delats in i fem målområden.

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområde 3: Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft

För vart och ett av dessa målområden har därefter indikatorer utformats.

Om indikatorsystemets allmänna principer och underlag

Vid utformningen av ett indikatorsystem finns olika krav att beakta. Vissa krav handlar om vetenskaplig kvalitetssäkring. Sådana metodfrågor diskuteras nedan i avsnittet *Om indikatorer, statistik och vetenskaplig tillförlitlighet*. Andra hänsynstaganden handlar om att skapa smidighet och tillämpbarhet i uppföljningssystemet. Som exempel bör indikatorerna vara förhållandevis enkla att ta fram, företrädesvis via offentlig statistik eller andra, större databaser.

Vidare bör indikatorer vara begripliga och entydiga att tolka. Även för en relativt oinitierad bedömare ska det vara tydligt vad indikatorn avser att mäta och hur resultatet ska bedömas. Slutligen återstår politiskt orienterade hänsynstaganden, såsom att indikatorerna bör belysa förhållanden som uppfattas som viktiga för medborgarnas välfärd och dessutom är politiskt möjliga att förändra.

Underlaget till vårt indikatorsystem baseras på många och olika källor. Merparten av informationen har inhämtats via Riksidrottsförbundet, såsom uppgifter om specialidrottsförbundens medlemsbestånd, styrelsesammansättning och ekonomi. För aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har den så kallade LOK-stödsstatistiken använts. Information om ledaruppdrag, kostnader för idrottsutrustning med mera har inhämtats från Riksidrottsförbundets årliga enkätstudie, *Svenska folkets relation till motion och idrott*.

Vid sidan av Riksidrottsförbundet har SISU Idrottsutbildarna tillhandahållit information om genomförda studieinsatser inom idrottsrörelsen. Offentlig statistik har inhämtats från statistikmyndigheten SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden i Sverige (ULF och Barn-ULF) och från Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät.

Om indikatorer, statistik och vetenskaplig tillförlitlighet

Att utveckla nya databaser inom ett politikområde är ofta både kostsamt och tidskrävande. Många indikatorsystem utvecklas därför ur befintlig statistik. Strategin kan enklast beskrivas som en sorts jämkning mellan de frågor man önskar få besvarade i uppföljningssystemet, och den statistik eller information som står till buds via myndigheter och andra organisationers regelbundna informationsinsamling.

En sådan process väcker många och viktiga metodfrågor. En första fråga är givetvis om de indikatorer som konstrueras har förmåga att mäta det som faktiskt avses

(validitetskrav). Om målet är att mäta den samlade svenska elitidrottens internationella konkurrenskraft räcker det inte att enbart samla in information om svenska resultat i olympiska spel. En andra fråga handlar om kvaliteten på den information som indikatorerna bygger på. Har kunskapen insamlats i enlighet med vetenskapliga principer? Finns det brister eller begränsningar i informationen? Kort sagt: Hur tillförlitliga är egentligen de svar indikatorerna bygger på?

Något som ytterligare komplicerar är att många myndigheter och forskargrupper visserligen kan vara intresserade av en gemensam frågeställning, men att de använder så olika urvalsmetoder, mättekniker eller begreppsdefinitioner att det blir svårt att jämföra resultatet av deras arbete.

De allra flesta vetenskapliga studier är en kompromiss mellan det önskvärda och det möjliga. Detta gäller inte minst stora befolkningsstudier. Av praktiska skäl bygger denna typ av undersökningar ofta på så kallade enkätdata, det vill säga att information inhämtats hos större befolkningsgrupper genom företrädesvis enkäter eller intervjuer. I sådana kvantitativt inriktade undersökningar är principen enkel: ju fler i undersökningspopulationen som besvarar forskarnas frågor, desto större sannolikhet att befolkningsgruppens sammansättning speglas på ett korrekt sätt. Samtidigt ökar kostnaderna snabbt i takt med frågeformulärens längd och antalet tillfrågade. I praktiken bygger därför många enkätstudier på ett begränsat antal frågeställningar och ett mindre urval av den grupp man avser att undersöka. Detta är givetvis viktigt att beakta när man ska bedöma studiernas resultat.

Ännu ett metodproblem vid enkäter är att de tillfrågade inte alltid ger helt sanningsenliga svar. Forskning har bland annat visat att det finns en generell tendens hos respondenter att svara positivt och att det krävs starkare motiv för att svara negativt. Denna tendens att föredra positiva svar är särskilt tydlig hos barn. När frågorna rör socialt önskvärda beteenden – såsom i vilken utsträckning man har en fysiskt aktiv och hälsosam livsstil – tillkommer risken att de tillfrågades svar påverkas av samhällets förväntningar.

Avslutningsvis återstår problemet att många människor av olika skäl väljer att inte besvara forskares frågor och enkäter. Om svarsbenägenheten varierar mellan olika svarsgrupper (exempelvis att kvinnor svarar i mindre utsträckning än män) uppstår risken att datamaterialet blir skevt. Om antalet svarande dessutom blir alltför litet uppstår risken att de svarande inte speglar sina svarsgrupper på ett korrekt sätt. I bedömningen av olika statistiska undersökningar är det därför viktigt att alltid ta hänsyn till faktorer som antalet tillfrågade i studien, den reella svarsfrekvensen

samt huruvida forskarna bedömt studiens representativitet genom en bortfallsanalys.

Förändringar i indikatorsystemets källor

En allmän strävan vid etablering av indikatorsystem är att i möjligaste mån undvika förändringar i utformningen av indikatorer eller insamlingen av data. Samtidigt är det en realitet att den statistik som CIF årligen samlar in via myndigheter, idrottsrörelsen, SCB och så vidare genomgår förändringar av olika slag. Det kan handla om alltifrån att centrala frågor i en enkät omformuleras till att underlaget för studierna försämras, eller att hela enkätstudier läggs ned.

Mot denna bakgrund ska det konstateras att CIF:s indikatorsystem genomgått vissa förändringar över tid. En sådan beror på att Riksidrottsförbundet 2013 införde det elektroniska verksamhetssystemet IdrottOnline som källa för information om medlemsförbundens storlek och sammansättning. Vidare har den tidigare enkätstudien *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor* reviderats och ersatts av *Svenska folkets relation till motion och idrott*.

Därtill har SCB över tid både omformulerat och begränsat sina frågor om idrott och fysisk aktivitet i sina årliga studier av medborgarnas levnadsförhållanden. Det senare har medfört att indikatorerna 3.2 och 3.3 (om ungas deltagande i olika idrotter samt deras tillgång till anläggningar) inte längre kan redovisas. Sedan 2015 har dessutom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) upphört att sammanställa information om idrottsskador, med effekten att indikator 2.3 om skadade i olycksfall inom idrotten inte heller kan redovisas.

Till följd av dessa förändringar har CIF under 2019 initierat en större översyn av vårt indikatorsystem. Ambitionen är både att kvalitetssäkra befintliga indikatorer och identifiera nya indikatorer i målområden där kunskapen begränsats eller försämrats. Detta arbete kommer att fortgå under 2020.

En viktig förändring i årets rapport rör målområde 5, Idrotters internationella konkurrenskraft. Här har tidigare uppgifter från SOK om medaljkapacitet och talangsatsningar i olympiska idrotter utgått och ersatts av nya uppgifter om andelen kvinnor och män i förbundens landslagstrupper.

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområdet behandlar idrottens ställning som frivilligt organiserad folkrörelse, dess självständighet i förhållande till stat respektive marknad, det ideella ledarskapets omfattning och betydelse med mera.

Målområde 1 innehåller sammanlagt sex indikatorer. De första fyra avser idrottens karaktär av ideell rörelse (folkrörelse) mätt i föreningsmedlemskap, aktiviteter inom barn- och ungdomsidrotten samt ideellt engagemang. De följande två speglar föreningsidrottens existensvillkor i relation till stat och marknad, mätt efter specialidrottsförbundens totala omsättning och offentliga stöd.

Indikator 1.1 Medlemmar i idrottsrörelsen

Precisering: Idrottsrörelsens totalpopulation fördelad på kön och ålder (6–80 år)

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: IdrottOnline samt enkätstudien *Svenska folkets relation till motion och idrott* (tidigare *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor*)

Tabell 3.1.1 Riksidrottsförbundets medlemmar 2014–2018 (6–80 år)*

År	Alla medlemmar	Andel av urvalsgruppen (%)	Samtliga i urvalsgruppen
2018	3 149 000	35	9 025 000
2017	3 249 000	36	8 918 000
2016	3 211 000	36	8 798 000
2015	3 145 000	36	8 679 000
2014	3 185 000	37	8 591 000

*Kategorin icke-medlemmar redovisas inte i tabellen.

Källa: RF/SCB, *Svenska folkets relation till motion och idrott* (skattade värden)

Tabell 3.1.1 redovisar den organiserade idrottens medlemskår 2014–2018. Uppgifterna är skattade och hämtade från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*.

Siffrorna indikerar att drygt 3,1 miljoner personer – mer än var tredje svensk medborgare i åldern 6–80 år – är medlem i en idrottsförening. En jämförelse över tid visar inga större variationer.

Tabellen visar alltså att idrottsrörelsen är en av Sveriges största folkrörelser. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att statistiken baseras på skattade värden. Uppgifterna bör därför hanteras med försiktighet.

Tabell 3.1.2 Kvinnor och män i idrottsrörelsen 2018, 6–80 år (%)

	Kvinnor	Män
Samtliga medlemmar	45	55

Källa: RF/SCB, *Svenska folkets relation till motion och idrott* (skattade värden)

En granskning av den könsmässiga sammansättningen (tabell 3.1.2) indikerar att idrottsrörelsens medlemmar 2018 bestod av 45 procent kvinnor och 55 procent män. Om begreppet *jämställd* definieras som att det underrepresenterade könet i en verksamhet ska uppgå till minst 40 procent, uppfyller idrottsrörelsen således detta kriterium väl. Vidare kan tilläggas att idrottsrörelsens medlemssammansättning varit jämställd i samtliga mätningar sedan 2009.

Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott* ger även möjlighet att studera idrottsrörelsens medlemskår ur ett generationsperspektiv. I tabell 3.1.3 har en åldersgruppering gjorts, bestående av fyra kategorier: barn (6–12 år), ungdomar (13–25 år), unga vuxna (26–40 år) samt äldre vuxna (41–80 år).

Tabell 3.1.3 Idrottsrörelsens åldersmässiga sammansättning 2018, uttryckt som andel av samtliga i ålderskategorin (%)

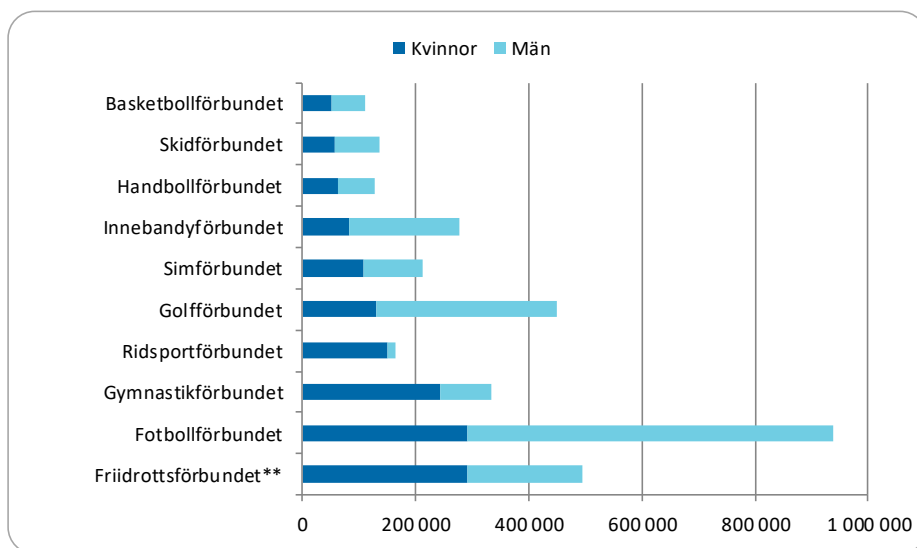
Ålder	Medlemmar %
6–12 år	75
13–25 år	42
26–40 år	29
41–80 år	28

Källa: RF/SCB, *Svenska folkets relation till motion och idrott* (skattade värden)

Tabell 3.1.3 visar att idrottsrörelsen engagerar personer i alla åldersgrupper. Samtidigt framkommer tydliga åldersrelaterade mönster, såtillvida att andelen medlemmar är högst bland barn och yngre ungdomar – i ålderskategorin 6–12 år utgör de hela 75 procent. Därefter sjunker andelen medlemskap i takt med stigande ålder.

Riksidrottsförbundet inhämtar årlig statistik från specialidrottsförbunden. Uppgifter om personer registrerade som ”aktiv i idrott” via det elektroniska administrationsverktyget IdrottOnline gör det möjligt att jämföra den könsmässiga fördelningen mellan olika förbund. Med ”aktiv i idrott” menas att man deltagit minst en gång per år i föreningens aktiviteter, exempelvis som utövare, tränare, ledare eller förtroendevald.

Figurer 3.1.1–3.1.2 och tabell 3.1.4 visar stora skillnader mellan de förbund som har flest antal kvinnor och män respektive de med störst andel kvinnor och män. Belysande exempel är att ridsport, konståkning och gymnastik är idrotter där andelen kvinnor uppgår till mellan 73 och 91 procent. Flest kvinnor återfinns däremot i friidrott och fotboll. På motsvarande sätt är antalet män högst inom idrotterna fotboll och golf, men andelen är störst i idrotter som cricket, flygsport och biljard.

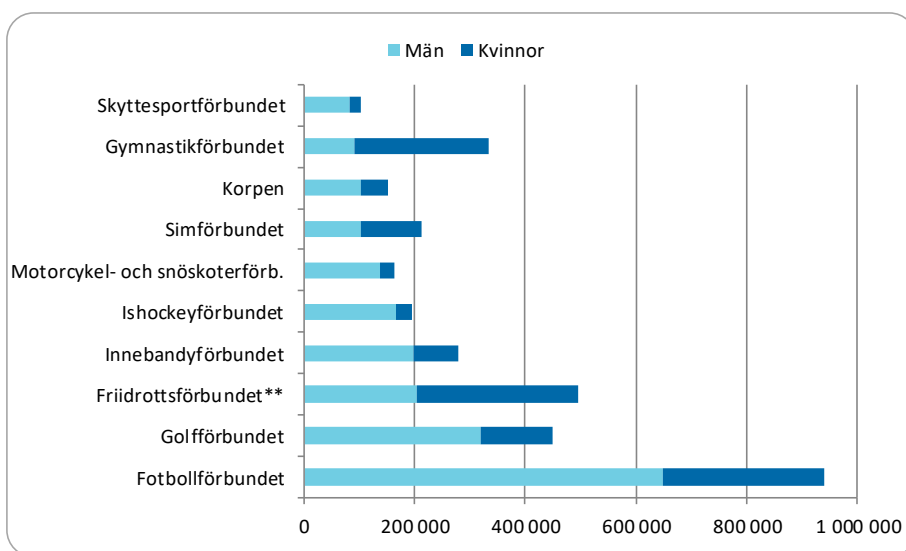

Figur 3.1.1 Specialidrottsförbund med flest kvinnor (aktiv i idrott*) 2018

*"Aktiv i idrott" innebär att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera specialidrottsförbund.

**Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Figur 3.1.2 Specialidrottsförbund med flest män (aktiv i idrott*) 2018

*"Aktiv i idrott" innebär att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera specialidrottsförbund.

**Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Fr iidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Tabell 3.1.4 Specialidrottsförbund med högst andel män respektive kvinnor (aktiv i idrott*) 2018 (%)

Förbund med högst andel män	%	Förbund med högst andel kvinnor	%
Cricketförbundet	92	Ridsportförbundet	91
Flygsportförbundet	89	Konståkningsförbundet	82
Biljardförbundet	88	Gymnastikförbundet	73
Amerikansk fotbollförbundet	87	Draghundsportförbundet	65
Ishockeyförbundet	86	Danssportförbundet	62
Motorcykel- och snöskoterförbundet	84	Fr iidrottsförbundet**	59
Frisbeesportförbundet	83	Volleybollförbundet	53
Skyttesportförbundet	82	Dövidrottsförbundet	52
Squashförbundet	81	Simförbundet	51
Dartförbundet	81	Gång- och vandrarförbundet	50

*"Aktiv i idrott" innebär att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera SF.

**Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Fr iidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Indikator 1.2 Medlemmar i specialidrottsförbund

Precisering: Medlemskap i idrottsrörelsens specialidrottsförbund

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: IdrottOnline

Indikator 1.2 avser att spegla olika idrotters storlek och sammansättning över tid. Uppgifterna härrör från specialidrottsförbundens medlemsstatistik såsom den framträder i det elektroniska administrationsverktyget IdrottOnline ("aktiv i idrott").

Som statistikunderlag har IdrottOnline både styrkor och svagheter. En viktig fördel är att medlemsstatistiken genom IdrottOnline baseras på faktiskt registrerade medlemmar i lokala idrottsföreningar, till skillnad från tidigare då förbundens medlemsrapportering i stor utsträckning baserades på skattningar. Detta får däremot inte tolkas som att IdrottOnline ger en heltäckande bild av idrottsrörelsens medlemskår. Det finns fortfarande föreningar som inte använder IdrottOnline. Därtill är registervården ojämn bland idrottens många klubbar. Båda dessa faktorer riskerar att ge en felaktig bild av svensk föreningsidrott och falska statistiska indikationer. Att många föreningar successivt övergår till att använda IdrottOnline ger dessutom intrycket att vissa idrotter har en snabb tillväxt. På motsvarande sätt riskerar de föreningar som mer löpande uppdaterar sina medlemsregister (och därmed avregistrerar personer som inte längre betalar medlemsavgift) att framstå som drabbade av medlemsflykt.

En annan svaghet med IdrottOnline som källa till medlemsstatistik är att måttet "aktiv i idrott" är brett och svårtolkat. Måttet inrättades för att skapa skillnad mellan aktiva och passiva medlemmar. Enligt Riksidrottsförbundets bestämmelser ska en medlem bedömas som "aktiv i idrott" om denne deltagit minst en gång per år i föreningens aktiviteter, exempelvis som utövare, tränare, ledare eller förtroendevald. Problemet är dock att definitionen till viss del även omfattar supportrar, under förutsättning att de betalar medlemsavgift och minst en gång om året deltar i en av föreningens aktiviteter, såsom ett årsmöte. Av dessa resonemang följer att specialidrottsförbundens medlemsrapportering ännu måste analyseras med försiktighet. Större förändringar i statistiken bör lämpligtvis kontrolleras med andra källor och undersökas i varje enskilt fall.

Med detta sagt redovisas specialidrottsförbundens rapporterade medlemsbestånd i tabell 3.1.5.

Tabell 3.1.5 Specialidrottsförbund kategoriserade efter antal medlemmar (aktiv i idrott*) 2018

Förbund	Medlemmar	Förbund	Medlemmar
Fotbollförbundet	939 202	Karateförbundet	21 974
Friidrottsförbundet**	495 189	Judoförbundet	20 418
Golfförbundet	448 866	Skateboardförbundet	17 373
Gymnastikförbundet	333 960	Skridskoförbundet	14 050
Innebandyförbundet	278 531	Klätterförbundet	13 533
Simförbundet	211 576	Amerikansk fotbollförbundet	13 263
Ishockeyförbundet	194 257	Sportdykarförbundet	13 120
Ridsportförbundet	164 125	Tyngdlyftningsförbundet	13 050
Motorcykel- och snöskoterförb.	162 603	Bågskytteförbundet	12 626
Korpen	151 146	Triathlonförbundet	12 614
Skidförbundet	137 231	Bouleförbundet	11 918
Handbollförbundet	128 605	Rugbyförbundet	9 061
Skolidrottsförbundet	116 990	Squashförbundet	8 292
Basketbollförbundet	111 414	Bangolfförbundet	8 046
Skyttesportförbundet	101 632	Draghundsportförbundet	7 984
Tennisförbundet	100 830	Vattenskid- och wakeboardförb.	7 886
Orienteringsförbundet	83 573	Fäktförbundet	5 908
Bilsportförbundet	79 064	Skidskytteförbundet	5 591
Budo- och kampsportsförbundet	73 814	Frisbeesportförbundet	5 483
Seglarförbundet	58 714	Roddförbundet	4 789
Cykelförbundet	56 477	Mångkampsförbundet	4 690
Bordtennisförbundet	51 630	Dövidrottsförbundet	4 385
Akademiska idrottsförbundet	49 743	Dartförbundet	3 814
Bandyförbundet	45 667	Castingsförbundet	3 811
Badmintonförbundet	38 994	Gång- och vandrarförbundet	3 723
Danssportförbundet	38 572	Curlingförbundet	3 583
Volleybollförbundet	35 943	Cricketförbundet	3 203
Konståkningsförbundet	31 398	Isseglarförbundet	2 978
Styrkelyftförbundet	30 223	Biljardförbundet	2 826
Taekwondoförbundet	24 131	Baseboll- och softbollförbundet	2 596
Bowlingförbundet	23 971	Varpaförbundet	2 263
Parasportförbundet	23 182	Dragkampförbundet	1 694
Kanotförbundet	23 139	Landhockeyförbundet	1 322
Boxningsförbundet	22 503	Racerbåtförbundet	1 219
Brottningsförbundet	22 394	Kälksportförbundet	992
Flygsportförbundet	21 995		

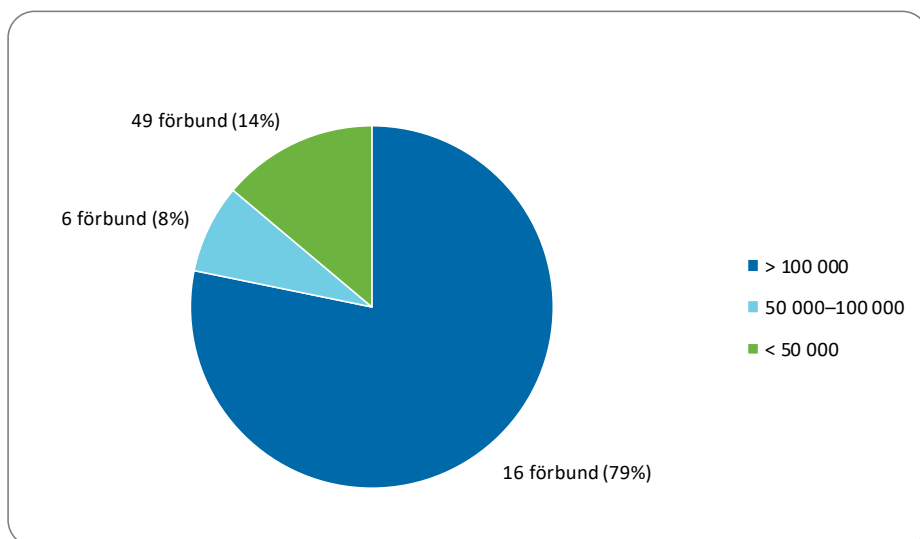
*"Aktiv i idrott" innebär att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera specialidrottsförbund.

**Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Tabell 3.1.5 visar tydligt att idrottsrörelsens 71 specialidrottsförbund utgör en brokig skara av både stora och små sammanslutningar. Sexton förbund är stora, med medlemsantal på över 100 000 vardera (störst är fotboll, golf och friidrott med medlemsbestånd i spannet 450 000–940 000). Dessa 16 förbund samlar hela 79 procent av Riksidrottsförbundets totala medlemskår. Sex förbund utgör en mellankategori, med medlemsantal på 50 000–100 000 personer, motsvarande åtta procent av den totala medlemskåren. Resterande 49 förbund (14 procent) har alla medlemsantal på mindre än 50 000 personer.

Ett sätt att åskådliggöra variationer i storlek är att sammanföra förbunden i olika kategorier enligt figur 3.1.3.

Figur 3.1.3 Antal specialidrottsförbund grupperade efter medlemsantal och förbundens andel (%) av den totala medlemskåren (aktiv i idrott*) 2018

*"Aktiv i idrott" innebär att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera specialidrottsförbund.

Källa: RF/IdrottOnline

Förändringar i förbundens medlemsstatistik sedan 2016

En jämförelse av 2018 förbundsstatistik och tidigare mätningar visar ett antal betydande förändringar, som måste kommenteras. Först och främst kan det konstateras att specialidrottsförbunden i sin helhet redovisat en påfallande ökning av antalet medlemmar 2018 jämfört med 2016. Totalt rör det sig om en ökning på hela 650 000 medlemmar: från 4 338 077 år 2016 till 5 181 362 endast två år senare (en ökning på hela 19 procent). En närmare granskning av statistiken visar att nästan alla förbund rapporterat åtminstone någon ökning. Endast 16 av 71 förbund rapporterade en nedgång i antalet medlemmar 2018 jämfört med 2016.

Några av idrottsrörelsens största förbund utmärkte sig dessutom med synnerligen stora medlemstillskott (se tabell 3.1.6).

Tabell 3.1.6 Specialidrottsförbund med stora förändringar i medlemskåren (aktiv i idrott* per förening**) 2016–2018

Förbund	Medlemmar 2016	Medlemmar 2018	Förändring antal	Förändring %
Motorcykel- och snöskoterförb.	87 028	162 603	75 575	87
Cricketförbundet	1 730	3 203	1 473	85
Gymnastikförbundet	205 446	333 960	128 514	63
Draghundsportförbundet	4 954	7 984	3 030	61
Källksportförbundet	622	992	370	59
Innebandyförbundet	183 102	278 531	95 429	52
Fotbollförbundet	654 166	939 202	285 036	44
Akademiska idrottsförbundet	59 804	49 743	-10 061	-17
Biljardförbundet	4 146	2 826	-1 320	-32

*"Aktiv i idrott" innebär att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera specialidrottsförbund.

Källa: RF/IdrottOnline

CIF har varit i kontakt med Riksidrottsförbundet i syfte att förstå om de kraftiga ökningarna är reella eller om de har andra förklaringar. Till saken hör att inget av ovannämnda förbund redovisat en motsvarande ökning av antalet aktiviteter till det statliga lokala aktivitetsstödet under samma period. Hur är det då möjligt att förbunden samtidigt ökat så kraftigt i medlemsantal?

Enligt Riksidrottsförbundets bedömning är flera av ökningarna ett resultat av att allt fler föreningar väljer att använda IdrottOnline som administrativt verktyg.

Detta gäller inte minst för fotbollen. I Svenska Fotbollförbundet har antalet medlemmar tidigare uppskattats till cirka en miljon. När IdrottOnline infördes 2013 blev medlemsantalet betydligt lägre; endast 373 000 medlemmar. Därefter har antalet registrerade medlemmar ökat betydligt varje år. Även Svenska Innebandyförbundets ökning kan troligtvis förklaras på detta sätt.

I fråga om Svenska Gymnastikförbundet är bedömningen att antalet rapporterade medlemmar i IdrottOnline är något för högt, vilket kan bero på eftersläpningar i föreningarnas medlemsregister. Det ska dock tilläggas att gymnastiken även haft en kraftig ökning av sin barn- och ungdomsverksamhet det senaste decenniet (se tabell 3.1.13), vilket stärker bilden av ett förbund med kraftig och reell tillväxt. För Svenska motorcykel- och snöskoterförbundet förklaras den exceptionella ökningen på hela 87 procent av att man upptagit Riksorganisationen Sveriges MotorCyklister (SMC) i förbundet.

Uppgifterna från Riksidrottsförbundet indikerar att IdrottOnline fortfarande är i ett uppbyggnadsskede och att systemet därför är en osäker kunskapskälla rörande medlemskap i idrottsföreningar. Det faktum att aktivitetsnivån inom idrottsrörelsen minskat under senare år (se indikator 1.3) förstärker vår bedömning att det faktiska antalet medlemmar inom idrottsrörelsen rimligtvis inte ökat under senare år, trots höjda medlemssiffror.

Stora och små

När föreningsantal och medlemsbestånd sammanförs (tabellerna 3.1.7–3.1.8), framträder diverse mönster. Vissa förbund – framför allt golf men även simning, friidrott och akademisk idrott – utmärker sig genom att ha stora föreningar. I andra såsom dart, racerbåt och bowling är det vanligt med ett betydligt lägre genomsnittligt medlemsbestånd i föreningarna. Svenska Fotbollförbundet har både flest medlemmar och föreningar. Därefter utmärker sig förbunden för golf och friidrott med många medlemmar, medan skidor och skolidrott har många föreningar.

Tabell 3.1.7 Specialidrottsförbund med störst och minst föreningar (aktiv i idrott* per förening**) 2018

Störst föreningar (kvot)		Minst föreningar (kvot)	
Golfförbundet	1 074	Dartförbundet	26
Simförbundet	712	Racerbåtförbundet	39
Friidrottsförbundet***	496	Bowlingförbundet	39
Akademiska idrottsförbundet	469	Parasportförbundet	42
Korpen	449	Gång- och vandrarförbundet	48
Motorcykel- och snöskoterförb.	356	Cricketförbundet	49
Ishockeyförbundet	348	Triathlonförbundet	50
Basketbollförbundet	332	Bouleförbundet	51
Gymnastikförbundet	318	Varpaförbundet	53
Handbollförbundet	314	Frisbeesportförbundet	53

*"Aktiv i idrott" innebär att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera specialidrottsförbund.

**Enbart föreningar med organisationsnummer ingår. En del föreningar har sektioner och ingår därmed i flera specialidrottsförbund.

***Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Tabell 3.1.8 Specialidrottsförbund med flest föreningar* och flest medlemmar (aktiv i idrott**) 2018

Flest föreningar		Flest medlemmar	
Fotbollförbundet	3 251	Fotbollförbundet	939 202
Skidförbundet	1 288	Friidrottsförbundet***	495 189
Skolidrottsförbundet	1 262	Golfförbundet	448 866
Skyttesportförbundet	1 066	Gymnastikförbundet	333 960
Gymnastikförbundet	1 051	Innebandyförbundet	278 531
Friidrottsförbundet***	999	Simförbundet	211 576
Innebandyförbundet	916	Ishockeyförbundet	194 257
Ridsportförbundet	862	Ridsportförbundet	164 125
Budo- och kampsportsförbundet	730	Motorcykel- och snöskoterförb.	162 603
Bowlingförbundet	609	Korpen	151 146

*Enbart föreningar med organisationsnummer ingår. En del föreningar har sektioner och ingår därmed i flera specialidrottsförbund.

***"Aktiv i idrott" innebär att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera specialidrottsförbund.

***Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

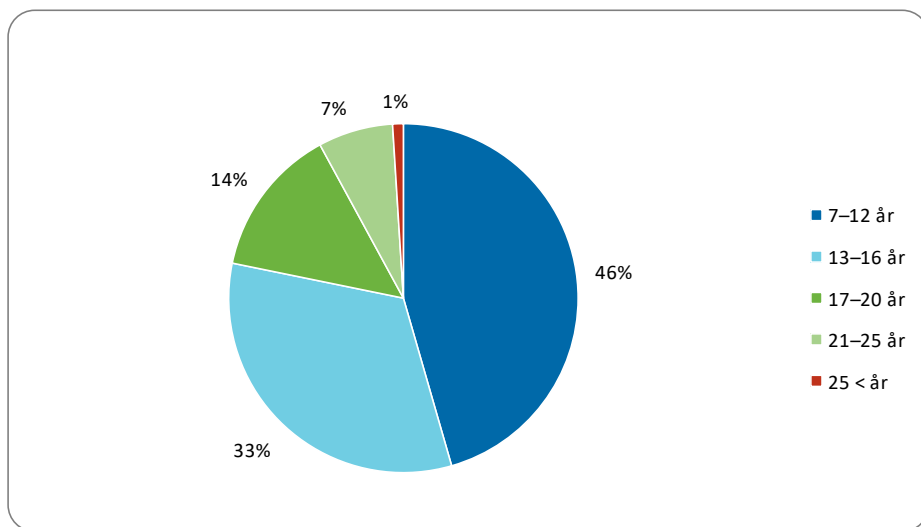
Indikator 1.3 Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten

Precisering: LOK-stödsberättigade deltagartillfällen och aktiviteter fördelade på åldersgrupper och kön

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet) är ett generellt, statligt aktivitetsstöd riktat till lokala och ideella ungdomsorganisationer. För idrottsföreningar gäller särskilda regler, beslutade av Riksidrottsstyrelsen. Bidragsberättigade är ideella föreningar anslutna till något av Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund. Bidrag utgår för både sammankomster och deltagartillfällen. Sedan den 1 januari 2014 gäller att bidragsberättigade deltagare är barn och ungdomar i åldern 7–25 år och ledare 13–25 år. För deltagare och ledare inom idrott för personer med funktionsnedsättningar finns ingen övre åldersgräns, vilket förklarar kategorin över 25 år i figur 3.1.4.

Figur 3.1.4. Lokalt aktivitetsstöd 2018, åldersfördelning (%)* av totalt 57 miljoner deltagartillfällen för barn och ungdomar i åldern 7–25 år**

*På grund av avrundningen blir totalen inte 100 procent.

**För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

Enligt 2018 års LOK-statistik beviljades landets lokala idrottsföreningar då stöd för 57 miljoner deltagartillfällen, varav den största andelen består av barn och ungdomar mellan 7 och 16 år (figur 3.1.4). Fördelat jämnt över ett helt år och antalet individer innebär det att drygt 156 000 unga dagligen deltar i en bidragsberättigad idrottsaktivitet. Det är alltså en betydande mängd aktiviteter som bedrivs i svensk idrottsrörelse en genomsnittlig dag.

Tabell 3.1.9 Lokalt aktivitetsstöd 2018, deltagartillfällen fördelat på ålder och kön (%)

Ålder	Pojkar	Flickor
7–12 år	58	42
13–16 år	59	41
17–20 år	68	32
21–25 år	70	30
25 < år*	65	35
Alla	60	40

*För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa RF/LOK-stöd

En granskning av den könsmissiga fördelningen i tabell 3.1.9 visar att pojkar svarade för 60 procent av samtliga tillfällen och flickor för 40 procent. Denna fördelning har varit i huvudsak oförändrad sedan CIF:s första uppföljning av statens stöd 2009. Vidare framkommer att andelen pojkar ökar något med stigande ålder fram till och med 25 års ålder. Sammantaget indikerar statistiken att pojkar redan i unga år är något mer aktiva inom föreningsidrotten än flickor, och att skillnaderna därefter tilltar under ungdomsperioden.

Tabell 3.1.10 Specialidrottsförbund med flest deltagartillfällen och aktiviteter 2018, deltagare 7–25 år*

Antal deltagartillfällen		Antal aktiviteter	
Fotbollförbundet	19 994 365	Fotbollförbundet	1 621 915
Innebandyförbundet	5 346 054	Innebandyförbundet	419 568
Ishockeyförbundet	4 286 797	Ridsportförbundet	413 933
Gymnastikförbundet	3 522 097	Gymnastikförbundet	320 787
Handbollförbundet	3 078 312	Simförbundet	306 360
Ridsportförbundet	2 561 688	Tennisförbundet	301 336
Basketbollförbundet	2 476 541	Ishockeyförbundet	299 896
Simförbundet	2 273 222	Handbollförbundet	248 137
Tennisförbundet	1 392 765	Basketbollförbundet	233 924
Friidrottsförbundet**	1 388 833	Friidrottsförbundet**	164 262

*För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

**Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/LOK-stöd

Tabell 3.1.10 visar att Fotbollförbundet svarar för nästan fyra gånger fler deltagartillfällen än något annat förbund. Det kan också konstateras att samma tio idrotter toppar listan för både deltagartillfällen och aktiviteter.

I tabell 3.1.11 redovisas idrotter med flest deltagartillfällen 2018 fördelade på kön, samtliga ålderskategorier. Tabellen visar en stark dominans av pojkar i de tre stora lagidrotterna fotboll, innebandy och ishockey. På fjärde och sjätte plats finner vi gymnastik och ridsport, vilka är starkt dominerade av flickor. Övriga fem förbund har en jämnare könsfördelning.

Tabell 3.1.11 Förbund med flest deltagartillfällen 2018, fördelade på pojkar och flickor 7–25 år (%)

	Pojkar	Flickor
Fotbollförbundet	72	28
Innebandyförbundet	67	33
Ishockeyförbundet	94	6
Gymnastikförbundet	17	83
Handbollförbundet	46	54
Ridsportförbundet	4	96
Basketbollförbundet	51	49
Simförbundet	44	56
Tennisförbundet	63	37
Friidrottsförbundet*	41	59

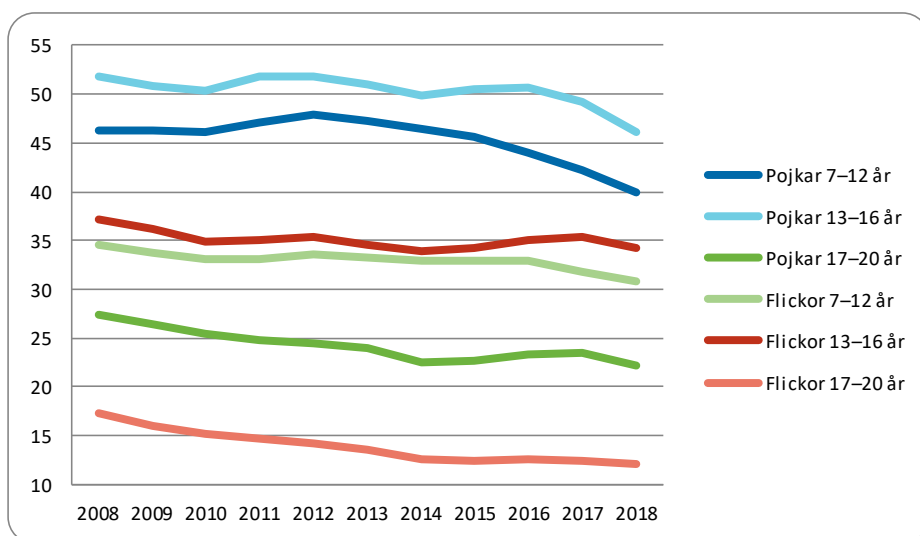
*Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/LOK-stöd

Minskade aktivitetsnivåer inom barn- och ungdomsidrotten

Det finns skäl att betrakta LOK-stödsstatistiken som en av de bästa indikatorerna på aktivitetsnivån i svensk barn- och ungdomsidrott. Detta beror på att statistiken omfattar samtliga beviljade bidrag, vilket eliminerar den risk för felkällor och bristande precision som kan uppstå vid skattningar och urvalsstudier. Därutöver har LOK-statistiken god täckning, vilket sammanhänger med att de allra flesta föreningar som bedriver barn- och ungdomsidrott är måna om att rapportera denna för att på så sätt få ekonomiskt stöd.

CIF har sedan 2011 följt aktivitetsnivåerna i barn- och ungdomsidrotten ingående och på så sätt kunnat rapportera om minskat föreningsidrottande. Nedgången redovisas genom ett index i figur 3.1.5, där antalet registrerade deltagartillfällen i olika åldersgrupper dividerats med ungdomsgruppens storlek. Det mått som därmed skapas speglar aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten både gruppvis och över tid.

Figur 3.1.5 Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten (antal deltagartillfällen per capita och år) i relation till förändringar i befolkningen, pojkar och flickor 7–20 år, 2008–2018.

Källa: RF/LOK-stöd

Figur 3.1.5 är intressant i flera avseenden. För det första framträder här tydligt att aktivitetsnivåerna i idrotten skiljer sig åt mellan kön och åldersgrupper. Högst aktivitetsnivåer finner vi hos pojkar i åldern 13–16 år, följt av pojkar 7–12 år. I båda fallen handlar det om träningsvolymen motsvarande i genomsnitt cirka 40–46 deltagartillfällen per pojke och år. Betydligt lägre nivåer finner vi bland äldre ungdomar, särskilt i åldern 17–20 år. Gruppen flickor 17–20 år är svagast representerad i föreningsidrottens barn- och ungdomsverksamhet, och har under den senaste tioårsperioden en genomsnittlig träningsvolym på 14 tillfällen per flicka och år.

För det andra belyser figur 3.1.5 tydligt barn- och ungdomsidrottens minskade aktivitetsnivåer över tid. Eftersom måttet ”deltagartillfällen per capita” baseras på den totala ungdomspopulationen varje år, tar måttet hänsyn till demografiska variationer. Förändringar över tid speglar därmed en reell förändring av rapporterade träningstillfällen.

Figur 3.1.5 visar att en första större nedgång inleddes kring 2008, vilken framför allt bestod av ett minskat idrottande bland äldre ungdomar och hos flickor i större utsträckning än pojkar.

Den nedgång som inleddes 2008 avklingade något kring 2010. Samtidigt ökade idrottandet hos pojkar i åldersgrupperna 7–12 år och 13–16 år. Även bland flickor i dessa åldersgrupper ersattes nedgången av en försiktig höjning. Sedan 2012 har emellertid en ny nedgångsfas inletts. Minskade aktivitetsnivåer återfinns denna gång även bland idrottsrörelsens yngsta medlemmar, gruppen 7–12 år. Nedgången är störst bland pojkar; här handlar det om en minskning på nästan 17 procent från toppnoteringen 2012 (47,9 deltagartillfällen per capita och år) till 2018 (39,9 tillfällen). För flickor 7–12 år minskade aktivitetsnivåerna under samma period med drygt åtta procent.

Sammantaget visar figur 3.1.5 att aktivitetsnivåerna minskat i samtliga åldersgrupper under tioårsperioden 2008–2018. För samtliga åldersgrupper förutom flickor 13–16 år gäller även att 2018 års aktivitetsnivåer är de lägsta som uppmätts sedan CIF inledde sina mätningar 2004. Den procentuella förändringen för olika åldersgrupper under tioårsperioden 2008–2018 redovisas i tabell 3.1.12.

Tabell 3.1.12 Deltagartillfällen per capita och år i olika åldersgrupper, procentuell förändring 2008–2018

	Deltagartillfällen per capita 2008	Deltagartillfällen per capita 2018	Förändring %
Pojkar 7–12 år	46,2	39,9	-13,7
Pojkar 13–16 år	51,8	46,2	-10,8
Pojkar 17–20 år	27,4	22,2	-19
Flickor 7–12 år	34,5	30,8	-10,7
Flickor 13–16 år	37,2	34,3	-7,8
Flickor 17–20 år	17,2	12,0	-30,5

Källa: RF/LOK-stöd

Både ur folkhälso- och föreningsperspektiv är det problematiskt när aktivitetsnivåer minskar. När nedgången dessutom sker i unga åldrar blir det särskilt allvarligt, eftersom ett minskat deltagande riskerar att få efterverkningar längre upp i åldrarna. Det är därför synnerligen oroande att idrottsrörelsen just nu redovisar en bred nedgång bland sina yngsta medlemmar.

I dagsläget är det svårt att förklara den minskade aktivitetsnivån bland unga i åldern 7–12 år. Orsakerna kan vara många och av skild karaktär.

Det faktum att nedgången är stark både bland idrottsrörelsens yngsta medlemmar och bland äldre ungdomar innebär att förklaringar till minskade idrottsaktiviteter i

barn- och ungdomsidrotten måste sökas både i själva inflödet av unga till idrottsrörelsen och i de mekanismer som får tonåringar att minska sitt föreningsidrottande. Orsakerna behöver dock inte vara sammanlänkade.

Det är även viktigt att skilja på orsaker som är direkt kopplade till idrottsrörelsens förutsättningar och aktiviteter och orsaker kopplade till övergripande samhällsliga förändringar i ungas värderingar och fritidsvanor. Ett exempel på idrottsrelaterade förklaringar är tillgänglighet. Kanske ska nedgången åtminstone delvis förklaras av att föreningar i större städer har svårt att ta emot ökande barnkullar på grund av lokal- eller ledarbrist?

Det kan även handla om ekonomi, det vill säga att en successiv höjning av medlems- och träningsavgifter fått till följd att hushåll med små resurser tvingas begränsa sina barns idrottsaktiviteter. För föreningar utanför tätorterna tillkommer att avfolkningen av orter i sig kan vara problematisk, eftersom den kan skapa svårigheter att få ihop fungerande lag eller träningsgrupper, med följderna att hela verksamheter till slut kan tvingas läggas ned. CIF har under många år påvisat att dagens barn- och ungdomsidrott är socioekonomiskt skiktad och att ungas olika samhällsvillkor även återspeglas i idrottsrörelsens utformning. Detta indikerar att nedgången i aktivitetsnivåer ytterst handlar om ungas ojämlika samhällsliga förutsättningar.

Förutom förklaringar kopplade till idrottsliga aktiviteter och förutsättningar, återstår mer övergripande faktorer kopplade till sociodemografiska förhållanden, värderingsförskjutningar och förändrade fritidsvanor bland unga. Den studie som analysföretaget Ungdomsbarometern utfört 2019 på uppdrag av CIF, redovisad i kapitel 2 i denna rapport, ger en tydlig indikation på att åtminstone aktivitetsminskningen bland äldre ungdomar måste kopplas till förändrade värderingar och beteenden bland dagens unga.

Den bild som framträder är att många unga av i dag vill ha ett brett utbud av fritidsaktiviteter och möjlighet att själva styra sin tid. Detta kan vara svårt att förena med en idrottsverksamhet som ofta bygger på höga krav på deltagande, engagemang och kontinuitet.

Utvecklingen inom de tio största barn- och ungdomsidrotterna

Tabell 3.1.13 redovisar aktivitetsnivåernas förändring i de tio största barn- och ungdomsidrotterna 2008–2018. Även här redovisas statistiken i måttet deltagartillfällen per capita och år, med följderna att statistiken alltså inte påverkas av förändringar i ungdomspopulationens storlek.

Tabell 3.1.13 Deltagartillfällen per capita och år i de 10 största barn- och ungdomsidrotterna, procentuell förändring 2008–2018 (7–20 år)

Förbund	2008	2018	Förändring %
Fotbollförbundet	12,4	11,2	-9
Innebandyförbundet	3,3	3,0	-10
Ishockeyförbundet	2,7	2,4	-12
Gymnastikförbundet	1,4	2,1	53
Handbollförbundet	2,0	1,8	-13
Ridsportförbundet	2,3	1,5	-35
Basketbollförbundet	1,8	1,4	-22
Simförbundet	1,3	1,4	3
Tennisförbundet	1,1	0,8	-22
Friidrottsförbundet*	1,1	0,7	-32

*Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/LOK-stöd

Tabellen visar att en majoritet av de stora idrottsförbunden – åtta av tio – haft minskad aktivitet i barn- och ungdomsidrotten. Störst relativ nedgång uppvisar idrotterna ridsport (-35 procent) och friidrott (-32 procent). Svenska simförbundet redovisar i stort sett oförändrad aktivitet (3 procent) medan gymnastiken däremot går mot strömmen och uppvisar en imponerande aktivitetsutveckling på hela 53 procent.

I tabell 3.1.14 särredovisas LOK-stödet till Svenska Parasportförbundet (tidigare Svenska Handikappidrottsförbundet). Av tabellen framgår att antalet deltagartillfällen minskat även här: från cirka 270 000 år 2012 till cirka 221 000 år 2018. LOK-stödet saknar övre åldersgräns för personer med funktionsnedsättningar. Enligt uppgift från Riksidrottsförbundet utgör vuxna en majoritet av Svenska Parasportförbundets samlade LOK-stödsberättigade verksamhet.

Tabell 3.1.14 Statligt LOK-stöd till Parasportförbundet, antal deltagartillfällen 2012–2018*

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
269 348	260 773	250 654	252 439	252 245	237 946	221 070

*För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

Skillnader i aktivitetsnivåer mellan olika kommuntyper

Skiljer sig deltagande i barn- och ungdomsidrotten i olika sociodemografiska kontexter? Skiljer sig till exempel barns föreningsidrottande mellan stad och landsbygd? Ett sätt att besvara sådana frågor är att kombinera Riksidrottsförbundets LOK-stödsstatistik med den kommuntypindelning som skapats av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), en arbetsgivar- och medlemsorganisation för Sveriges 290 kommuner och 21 regioner. Resultatet redovisas i tabell 3.1.15.

Tabell 3.1.15. Deltagartillfällen i barn- och ungdomsidrotten per capita och år, fördelade på kommuntyper 2018*

Kommungrupper	7–12 år	13–16 år	17–20 år
Storstäder	34	41	17
Pendlingskommun nära storstad	41	41	16
Större stad	37	45	20
Pendlingskommun nära större stad	29	31	15
Lågpendlingskommun nära större stad	28	31	14
Mindre stad/tätort	34	42	20
Pendlingskommun till mindre tätort	25	28	13
Landsbygdskommun, ej nära större stad	26	31	15
Landsbygdskommun med besöksnäring	26	25	11
Alla kommuner	30	34	15

*Antal godkända deltagartillfällen av LOK-stödsberättigade idrottsföreningar under 2018, dividerat med antal invånare i motsvarande ålderskategori.

Källa: SKR

Klassificering av kommuntyper enligt Sveriges kommuner och regioner, SKR
A. Storstäder och storstadsnära kommuner
Storstäder – kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten
Pendlingskommun nära storstad – kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun
B. Större städer och kommuner nära större stad
Större stad – kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten
Pendlingskommun nära större stad – kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad
Lågpendlingskommun nära större stad – kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad
C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner
Mindre stad/tätort – kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten
Pendlingskommun nära mindre stad/tätort – kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun
Landsbygdskommun – kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent)
Landsbygdskommun med besöksnäring – landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, d.v.s. antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/ hotell/ restaurang i förhållande till invånarantalet

Tabell 3.1.15 är intressant på flera sätt. För det första visas att aktivitetsnivåerna i samtliga kommuntyper är högst i åldersgruppen 13–16 år och lägst bland äldre ungdomar, ålder 17–20 år. För det andra framkommer betydande skillnader mellan olika kommuntyper. Höga aktivitetsnivåer uppmättes 2018 i större städer, pendlingskommuner nära storstäder samt mindre städer/tätorter. Betydligt lägre nivåer uppmättes i övriga kommuntyper.

Indikator 1.4 Ideellt ledarskap i idrottsföreningar

Precisering: Antal personer som uppger sig vara ledare i en idrottsförening

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

I detta sammanhang redovisas antalet ideella ledare i svensk idrottsrörelse baserat på Riksidrottsförbundets enkät *Svenska folkets relation till motion och idrott*. En samlad bild av 2018 års resultat ges i tabell 3.1.16.

Tabell 3.1.16 Uppdrag som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare, funktionär i idrottsförening 2018; skattning av antal personer i riket, uttryckt som andel av kategorin (%)

	Antal	Andel av befolkningen (%)
TOTALT		
6–80 år	890 000	10
KÖN		
Män	471 000	10
Kvinnor	419 000	9
ÅLDER		
6–18 år	191 000	12
19–40 år	337 000	12
41–80 år	360 000	8

Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till motion och idrott (skattade värden)

Tabell 3.1.16 indikerar att 890 000 personer i åldern 6–80 år innehar ett ledaruppdrag i en idrottsförening. Vidare framgår att män i större utsträckning än kvinnor har ledaruppdrag samt att de allra flesta idrottsledare är vuxna.

Indikator 1.5 Specialidrotts- och distriktsidrottsförbundens beroende av statligt stöd

Precisering: Det statliga stödets storlek och andel av specialidrottsförbundens samlade intäkter

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens årsredovisningar

En indikation på specialidrottsförbundens beroende av offentliga medel går att få genom att ställa statens stöd i relation till förbundens samlade intäkter.

I tabell 3.1.17 redovisas förbundens totala statsbidrag via Riksidrottsförbundet (basbidrag, Idrottslyftet, internationellt stimulansbidrag med mera) samt deras totala omsättning. Måttet ”bidragsgrad” visar därefter statsbidragets andel av förbundens totala ekonomi.

Tabell 3.1.17 Specialidrottsförbundens bidragsberoende 2018

Förbund	Statsbidrag (kr)	Omsättning (kr)	Omsättning exkl. bidrag (kr)	Bidragsgrad (%)	Eget kapital (kr)
Skidskytte*	4 437 000	52 054 989	47 617 989	9	14 985 941
Fotboll	66 992 000	753 994 000	687 002 000	9	189 177 000
Motorcykel/snöskoter	7 549 000	40 217 742	32 668 742	19	16 244 176
Golf	24 137 000	126 311 000	102 174 000	19	63 346 000
Bilsport	7 636 000	37 300 622	29 664 622	20	9 080 216
Bandy*	6 745 200	31 303 151	24 557 951	22	6 340 202
Ishockey*	23 197 000	99 044 000	75 847 000	23	37 337 000
Ridsport	28 693 000	99 633 000	70 940 000	29	15 510 000
Orientering	11 785 000	39 863 000	28 078 000	30	12 111 000
Segling	9 166 000	30 910 521	21 744 521	30	20 118 704
Bordtennis	8 048 000	25 200 010	17 152 010	32	2 253 918
Triathlon	4 394 000	13 475 701	9 081 701	33	1 916 680
Boule	1 876 000	5 644 388	3 768 388	33	3 105 691
Skidor*	22 536 000	67 752 000	45 216 000	33	83 920 000
Innebandy*	32 056 000	91 765 093	59 709 093	35	16 609 703
Parasport	22 043 000	57 347 000	35 304 000	38	15 323 000
Tennis	13 640 000	34 395 000	20 755 000	40	17 145 000
Curling*	4 979 000	12 519 275	7 540 275	40	2 231 072
Bowling*	5 788 000	14 486 231	8 698 231	40	2 371 640
Simning	20 581 000	51 253 000	30 672 000	40	11 577 000
Volleyboll	7 319 000	18 187 980	10 868 980	40	1 650 104
Handboll*	22 386 000	54 189 000	31 803 000	41	13 025 000
Judo	6 253 000	14 971 712	8 718 712	42	880 978
Bangolf	1 973 000	4 616 947	2 643 947	43	872 940
Basketboll	17 835 000	41 690 000	23 855 000	43	3 956 000
Cykel	8 985 000	20 766 765	11 781 765	43	4 239 280
Kanot	6 178 000	14 118 544	7 940 544	44	1 614 884
Klättring	3 816 000	8 430 785	4 614 785	45	3 370 059
Friidrott	20 644 000	45 198 000	24 554 000	46	9 391 000
Racerbåt*	986 000	2 158 178	1 172 178	46	920 868
Sportdykning	2 301 000	4 995 030	2 694 030	46	645 898
Gymnastik	20 965 000	44 425 878	23 460 878	47	13 694 032
Bågskytte	3 109 000	6 469 183	3 360 183	48	2 351 455
Skyttesport	9 337 000	19 176 360	9 839 360	49	17 823 114
Amerikansk fotboll	4 988 000	10 213 536	5 225 536	49	99 335

Förbund	Statsbidrag (kr)	Omsättning (kr)	Omsättning exkl. bidrag (kr)	Bidragsgrad (%)	Eget kapital (kr)
Mångkamp	909 000	1 827 533	918 533	50	2 208 181
Danssport	5 185 000	9 957 534	4 772 534	52	4 956 811
Dövidrott	3 851 000	7 373 772	3 522 772	52	1 364 091
Konstakning*	9 280 000	17 217 807	7 937 807	54	3 599 015
Styrkelyft	4 197 000	7 749 436	3 552 436	54	2 728 272
Rugby	2 418 000	4 432 379	2 014 379	55	192 225
Badminton*	6 541 000	11 864 647	5 323 647	55	1 121 164
Dart*	1 425 000	2 503 184	1 078 184	57	1 561 819
Rodd	3 773 000	6 416 821	2 643 821	59	1 739 752
Cricket	2 743 000	4 618 588	1 875 588	59	1 251 165
Casting	2 094 000	3 292 005	1 198 005	64	895 217
Tyngdlyftning	2 596 000	4 018 193	1 422 193	65	5 043 105
Draghundsport	1 713 000	2 633 950	920 950	65	1 268 136
Baseboll och softball	2 357 000	3 545 842	1 188 842	66	1 187 843
Brottning	7 838 000	11 571 627	3 733 627	68	1 868 173
Skridsko	3 798 000	5 508 173	1 710 173	69	121 954
Squash*	2 001 000	2 866 000	865 000	70	-182 000
Dragkamp	1 917 000	2 733 333	816 333	70	783 186
Karate	5 108 000	7 267 509	2 159 509	70	3 499 276
Fäktning	4 134 000	5 820 354	1 686 354	71	493 130
Biljard*	1 283 000	1 795 167	512 167	71	1 396 835
Budo och kampsport	9 946 000	13 073 083	3 127 083	76	3 629 451
Akademisk idrott*	4 165 000	5 433 305	1 268 305	77	1 591 228
Skateboard	2 479 000	3 184 386	705 386	78	861 553
Skolidrott	8 819 000	11 178 523	2 359 523	79	3 444 452
Kälksport*	1 395 000	1 763 725	368 725	79	835 115
Korpen	24 270 000	30 080 012	5 810 012	81	17 246 747
Varpa	1 229 000	1 505 556	276 556	82	1 545 532
Frisbee	1 953 000	2 361 980	408 980	83	634 397
Boxning	6 013 000	7 099 064	1 086 064	85	2 373 281
Vattensidor/wakeboard	2 419 000	2 854 727	435 727	85	1 515 426
Taekwondo	5 478 000	6 448 353	970 353	85	470 598
Landhockey	1 684 000	1 909 033	225 033	88	413 717
Flygsport	4 381 000	4 617 435	236 435	95	4 558 752
Issegling*	1 246 000	1 303 381	57 381	96	2 648 657
Gång	1 555 000	1 600 005	45 005	97	2 059 848

*Förbund med brutet räkenskapsår, redovisningen avser 2018–2019.

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Under 2018 uppgick förbundens totala statsbidrag till 616 miljoner kronor. Samtidigt hade de en samlad total omsättning på drygt 2 214 miljoner kronor. Det ger ett genomsnittligt bidragsberoende på 28 procent. Medianvärdet blir desto högre: 50 procent.

En mer ingående jämförelse mellan Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund visar stora skillnader. En grupp bestående av sju förbund utmärker sig med hög andel egengenererade intäkter och ett beroende av statsbidrag på högst 25 procent. För 15 förbund är situationen den omvända, med ett bidragsberoende på över 75 procent.

Det framkommer även att förbundens totala statsbidrag och deras bidragsberoende har ökat över tid. I tabell 3.1.18 redovisas utvecklingen under perioden 2009–2018. Sedan 2009 har specialidrottsförbundens tilldelning av statsbidrag ökat med 65 procent: från 374 miljoner kronor 2009 till 616 miljoner 2018. På samma gång har även deras totala omsättning ökat, med följderna att den samlade bidragsgraden ökat från 26 procent till 28 procent.

Tabell 3.1.18 Specialidrottsförbundens statsbidrag, omsättning och bidragsgrad 2009–2018 (miljoner kronor)

	Statsbidrag	Omsättning	Bidragsgrad %
2018	616	2 214	28
2017	600	1 894	32
2016	561	1 886	30
2015	453	1 748	26
2014	463	1 704	27
2013	483	1 694	28
2012	463	1 704	27
2011	450	1 600	28
2010	447	1 455	31
2009	374	1 448	26

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Indikator 1.6 Specialidrottsförbundens marknadsintäkter

Precisering: Specialidrottsförbundens totala omsättning

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens årsredovisningar

Indikator 1.5 visar att specialidrottsförbunden i stor utsträckning finansierar sin verksamhet med offentliga medel. För många förbund utgör emellertid även kommersiella intäkter en viktig inkomstkälla. Tyvärr saknas detaljerad kunskap om förbundens resurser via marknaden i form av reklamavtal, sponsring, medieintäkter med mera. Ett sätt att bedöma förbundens marknadsintäkter är att analysera förbundens totala omsättning exklusive statsbidrag. I tabell 3.1.19 redovisas de förbund som 2018 redovisade störst respektive minst intäkter vid sidan av statens stöd.

Tabell 3.1.19 Specialidrottsförbund med högst respektive lägst omsättning 2018 (kronor)

Högst omsättning exklusive statsbidrag (kr)		Lägst omsättning exklusive statsbidrag (kr)	
Fotboll	687 002 000	Gång	45 005
Golf	102 174 000	Issegling*	57 381
Ishockey*	75 847 000	Landhockey	225 033
Ridsport	70 940 000	Flygsport	236 435
Innebandy*	59 709 093	Varpa	276 556
Skidskytte*	47 617 989	Källsport*	368 725
Skidor*	45 216 000	Frisbee	408 980
Parasport	35 304 000	Vattenskidor och wakeboard	435 727
Motorcykel och snöskoter	32 668 742	Biljard*	512 167
Handboll*	31 803 000	Skateboard	705 386

*Förbund med brutet räkenskapsår, redovisningen avser 2018–2019.

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Vid en jämförelse av förbundens omsättning exklusive statsbidrag utmärker sig Svenska Fotbollförbundet med störst belopp, 687 miljoner kronor. Därefter följer Svenska Golf förbundet (drygt 102 miljoner kronor) och Svenska Ishockeyförbundet (nästan 76 miljoner kronor). En jämförelse med tidigare mätningar visar att just dessa tre regelbundet utmärker sig med betydligt högre omsättning än övriga specialidrottsförbund.

Lägst omsättning exklusive statsbidrag 2018 hade förbunden för gång och issegling. Dessa förbund finansierar nästan helt sina verksamheter med offentliga medel.

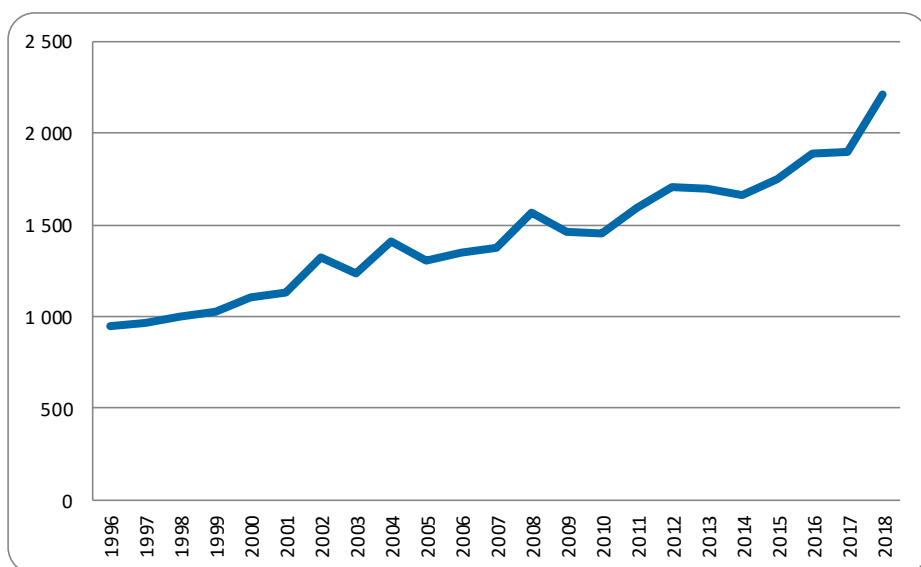
Tabell 3.1.19 kan ses som en grov indikator på specialidrottsförbund med stora respektive små marknadsintäkter. Det är dock viktigt att inte dra alltför långtgående slutsatser av uppgifterna ovan, avseende specialidrottsförbundens samlade ekonomi och deras beroendeförhållande till stat, marknad och civilsamhälle.

Först och främst kan förbundens inkomstkällor vara av många och skilda slag. Ett exempel är Svenska Golfbundet, vars enskilt största intäktskälla är medlemsavgifter. Att ett förbund har hög omsättning innebär alltså inte med självklarhet att dessa intäkter kommer från sponsorer och medier.

Ett ytterligare skäl till att iaktta viss försiktighet är att vissa förbund valt att förlägga sina kommersiella aktiviteter i särskilda aktieföretag. Dessa marknadsintäkter redovisas inte alltid inom ramen för moderföreningen. Exempelvis har Svenska Skidförbundet placerat stora delar av sin verksamhet, däribland landslagsverksamhet, marknadsföring samt nationella och internationella tävlingar, i det helägda dotterbolaget Ski Team Sweden AB.

Självklart kan även förbundens omsättning variera kraftigt mellan olika år beroende på diverse internationella tävlingsevenemang. Slutligen tillkommer de felkällor som kan uppstå till följd av att förbunden har olika verksamhetsår, och därmed inte alltid redovisar sina bidrag och andra intäktskällor på ett likartat sätt. Mer entydiga slutsatser om specialidrottsförbundens ekonomi och existensvillkor förutsätter alltså kompletterande och fördjupade forskningsinsatser.

Med dessa reservationer har ändå förbundens sammanlagda omsättning ökat markant sedan 1990-talet. I figur 3.1.6 redovisas utvecklingen sedan 1996. Resultatet visar en påfallande kraftig ökning: från cirka 947 miljoner kronor 1996 till toppnoteringen 2 214 miljoner kronor 2018.

Figur 3.1.6 Specialidrottsförbundens totala omsättning 1996–2018 (miljoner kronor)

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Empiriska tendenser målområde 1:

Redovisningen av målområde 1 visar tydligt att idrottsrörelsen är en av landets största frivilligrörelser. Uppskattningsvis 3,15 miljoner människor är i dag medlemmar i en idrottsförening. Bland medlemmarna återfinns både unga och gamla; män och kvinnor. Det finns därför fog för påståendet att idrottsrörelsen är en frivilligt organiserad fritidsverksamhet som engagerar och aktiverar en stor del av den svenska befolkningen.

Samtidigt finns det oroande tendenser. CIF har under flera år rapporterat om en minskning av aktivitetsnivåerna i barn- och ungdomsidrotten. Denna nedgång påbörjades 2008 och har tidigare framför allt förklarats av ett minskat deltagande bland äldre ungdomar (13–20 år) och av flickor i större utsträckning än pojkar.

Sedan 2012 har en ny nedgångsfas inletts. Minskade aktivitetsnivåer återfinns nu i alla barn- och ungdomsgrupper. Sett över en tioårsperiod har minskningen varit störst bland flickor i åldern 17–20 år: 30 procent. I motsvarande grupp pojkar är nedgången 19 procent. Därefter har minskningen varit starkast bland idrottsrörelsens yngsta medlemmar. I kategorin pojkar i åldern 7–12 år har aktivitetsnivåerna minskat med 13,7 procent på ett decennium – bland flickor i

samma ålder minskade aktivitetsnivåerna med 10,7 procent. Det är en synnerligen angelägen forskningsuppgift att kartlägga och analysera orsakerna bakom denna minskning.

Vidare visar statistiken att idrottsrörelsen består av både stora och små idrotter. Tre idrotter utmärker sig i kraft av sin storlek: fotboll redovisar nästan en miljon medlemmar, golf och friidrott uppger ett medlemsbestånd i spannet 450 000–500 000.

Därutöver finns ytterligare 13 förbund med medlemstal över 100 000. Dessa sammanlagt 16 förbund samlar hela 79 procent av Riksidrottsförbundets totala medlemskår. Detta kan jämföras med att så många som 32 av Riksidrottsförbundets 71 medlemsförbund har färre än 15 000 medlemmar. Sett över tid har polariseringen mellan stora och små förbund snarare ökat än minskat.

Motsvarande skillnader visar sig i förbundens ekonomiska redogörelser: medan vissa förbund har stora marknadsintäkter finns det andra som nästan uteslutande finansierar sin verksamhet via offentligt stöd. Fotboll och golf är tydliga exempel på det förstnämnda. För dem utgör det statliga stödet endast en liten del av förbundens totala omsättning.

För de allra flesta är det statliga stödet långt mer betydelsefullt. För 15 av 71 förbund utgör statsanslag minst 75 procent av den totala omsättningen. Över tid är den empiriska tendensen att förbundens statsbidrag ökat med 65 procent sedan 2009.

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområdet behandlar frågan om i vilken mån idrotten bidrar till ett livslångt intresse för motion, och i vilken mån den därmed kan främja god hälsa bland olika grupper.

Fysisk aktivitet har många och betydande effekter för folkhälsan. Genom regelbunden fysisk aktivitet kan olika sjukdomstillstånd motverkas – såsom diabetes, hjärt- och kärlsjukdomar och depression. Därtill stärks immunförsvaret, konditionen och muskelstyrkan.

WHO rekommenderar därför alla vuxna (18 år och äldre) att vara fysiskt aktiva minst 150 minuter i veckan med måttlig intensitet. Vid hög intensitet rekommenderas minst 75 minuter i veckan. Den fysiska aktiviteten kan spridas ut på flera tillfällen och utföras i pass om minst tio minuter. För barn och ungdomar (5–17 år) rekommenderas fysisk aktivitet minst 60 minuter om dagen på minst måttlig till hög intensitet.

I regeringens idrottspolitiska proposition *Statens stöd till idrotten* (2008/09:126) understryks idrottens betydelse för folkhälsan. Samtidigt tillägger regeringen att idrottspolitikens folkhälsomål inte enbart kan avgränsas till den verksamhet som idrottsrörelsen organiserar. Ansvar för att förverkliga politiken är delat mellan staten, kommunerna, idrottsrörelsen och de organisationer som bedriver friluft- och främjandeverksamhet.

Folkhälsopolitikens delade ansvar återspeglas i målområdets indikatorer. Samtliga indikatorer kan nämligen knytas till idrottsliga aktiviteter, men är inte avgränsade till den organiserade föreningsidrottens domäner. Motion och fysisk aktivitet går att få på många sätt. Medan vissa föredrar att träna i en idrottsförenings regi eller på ett gym, väljer andra att tillfredsställa sitt rörelsebehov genom trädgårdsarbete eller vistelse i skog och mark.

Målområde 2 innehåller tre indikatorer. De första två speglar medborgarnas motionsvanor och grad av fysisk aktivitet. Den tredje indikatorn rör olycksfall i samband med idrottsutövning.

Indikator 2.1 Motion och idrott på fritid

Precisering: Andel personer som motionerar och idrottar på fritiden

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

Vid studier av människors motions- och idrottsvanor måste två strategiska val göras. Det första rör distinktionen mellan fysisk aktivitet och mer explicita motionsaktiviteter. Här är poängen att många personer, exempelvis hantverkare, kan få sitt behov av fysisk aktivitet väl tillgodosett inom ramen för sitt dagliga arbete – och vara helt ointresserade av att motionera eller idrotta på sin fritid.

Den första fråga en forskare alltså måste ställa sig är om man vill undersöka huruvida människor rör på sig i största allmänhet (fysisk aktivitet) eller om man vill avgränsa sig till att studera när de frivilligt och aktivt väljer att ingå i motionsidrottskulturen genom att ägna sig åt olika tränings- och idrottsaktiviteter på sin fritid.

Det andra strategiska valet handlar om att fastställa den fysiska aktivitetens ansträngningsgrad och regelbundenhet. Här är problemet att svaren kommer att variera kraftigt om motion till exempel definieras som ”långsamma promenader minst två gånger i veckan” (med följderna att de flesta människor kan kategoriseras som motionärer), eller om kravet i stället höjs till ”ansträngande fysisk aktivitet minst 60 minuter per dag” (vilket gör gruppen aktiva motionärer betydligt mindre).

Med dessa reservationer redovisas följande uppgifter från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. I denna studie undersöks medborgarnas deltagande i organiserade motionsaktiviteter på fritiden. I tabell 3.2.1 visas hur ofta de tillfrågade sade sig delta i en motions- eller idrottsaktivitet på minst 20 minuter.

Tabell 3.2.1 Motion och idrott på fritid, skattning av andel personer i riket (%) 2018

	Minst 3 ggr per vecka	1–2 ggr per vecka	1–3 ggr per månad	Sällan eller aldrig
TOTALT				
6–80 år	49	28	10	12
KÖN				
Män	47	27	12	15
Kvinnor	52	29	9	10
ÅLDER				
6–18 år	54	32	9	5
19–40 år	48	31	9	13
41–80 år	48	26	11	15

Fråga: På din fritid, hur ofta ägnar du dig åt motion/idrott som är måttligt ansträngande, får dig att bli varm/andas något kraftigare än normalt och överstiger 20 minuter?

Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till motion och idrott (skattade värden). På grund av avrundningen blir totalen inte 100 procent.

I enkäten ställdes frågan hur ofta de tillfrågade ägnar sig åt måttligt ansträngande motions- eller idrottsaktiviteter som får dem att bli varma/andas något kraftigare än normalt och överstiger 20 minuter. Resultatet visar att det stora flertalet svenska medborgare – drygt tre av fyra i åldern 6–80 år – säger sig bedriva någon form av idrotts- eller motionsaktivitet i veckan på denna nivå.

Det är givetvis positivt att en majoritet av de tillfrågade säger sig idrotta och motionera regelbundet. Statistiken visar dock att det även finns betydande grupper som inte gör det. I Riksidrottsförbundets studie uppgav 22 procent att de sällan ägnar sig åt idrott och motion (svarskategorierna Sällan eller aldrig samt Högst 1–3 gånger i månaden). En jämförelse av åldersgrupper visar att gruppen som sällan eller aldrig utövar motion eller idrott växer i takt med ålder.

Det bör understrykas att statistiken ovan handlar om hur ofta människor i Sverige säger sig utöva idrott och motion på sin fritid. Uppgifterna är däremot inte särskilt användbara för att besvara frågor om aktivitetens omfattning och intensitet. I formuleringen ”minst 20 minuter” på ”måttligt ansträngande” nivå samlas i själva verket både enklare promenader och betydligt mer ansträngande aktiviteter, såsom timslånga spinningpass och korpfboll. Det är därmed svårt att utifrån denna statistik avgöra i vilken omfattning medborgarnas deltagande i idrotts- och motionsaktiviteter på fritiden lever upp till WHO:s rekommendationer om fysisk

aktivitet. Ur detta perspektiv hade det varit önskvärt att Riksidrottsförbundets enkät även inkluderat frågor om motionsaktiviteternas längd och ansträngningsnivå.

Statistiken besvarar inte heller frågan om vilka idrotts- och motionsaktiviteter människor ägnar sig åt. Även detta är problematiskt. Den statliga idrottspolitiken är i huvudsak inriktad på stöd till frivilligt organiserad idrott ("idrottsrörelsen"). Men i statistiken ovan framgår det inte i vilken omfattning motionsaktiviteterna utövas i föreningsregi, på kommersiella träningscenter eller i oorganiserad form.

En fingervisning ges däremot i statistik som togs fram av analys- och rådgivningsföretaget Ungdomsbarometern 2019, på uppdrag av Riksidrottsförbundet. Genom frågan "På vilket eller vilka av följande sätt tränar/motionerar du?" framkom att idrottande i egen regi (exempelvis att jogga eller promenera) redan bland 15–16-åringar var den vanligaste motionsformen, med över 50 procent i svarsfrekvens.

På andra plats kom idrott i privat regi (träningscenter, gym och så vidare), vilket cirka 47 procent sade sig göra. Först på tredje plats kom föreningsidrott, som cirka 45 procent av de svarande ansåg sig utöva. Studien visade också att motion i egen eller privat regi ökar ju äldre ungdomarna blir, medan föreningsidrottande i stället minskar. I åldern 24 år uppgav 74 procent att de motionerar på egen hand och 56 procent att de tränar i privat regi, medan endast 15 procent sade sig idrotta i en idrottsförening.

Indikator 2.2 Fysisk aktivitet hos vuxna på fritiden

Precisering: Grad av fysisk aktivitet hos vuxna

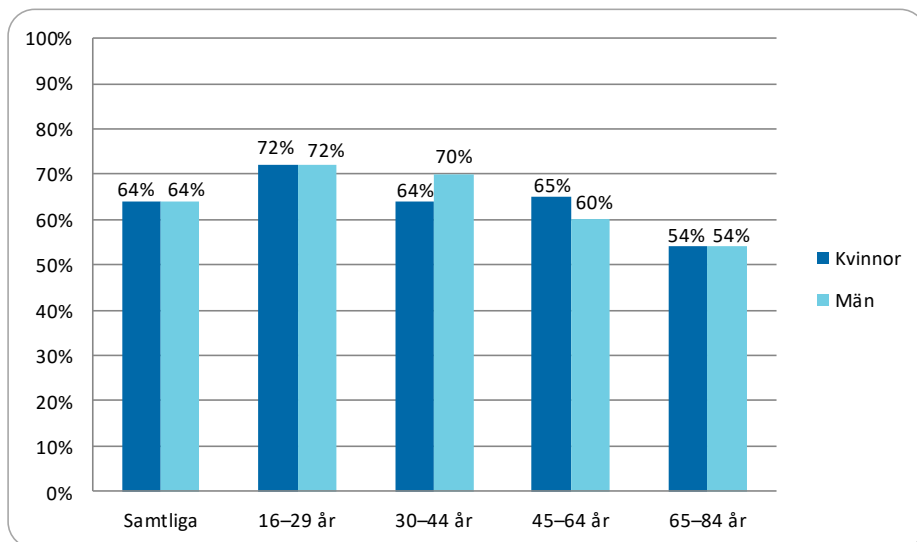
Uppgiftslämnare: Folkhälsomyndigheten

Källa: Nationella folkhälsoenkäten

Folkhälsomyndigheten genomför regelbundet en rikstäckande undersökning om folkhälsa, *Nationella folkhälsoenkäten*. I studien ingår frågor om fysisk aktivitet. Frågeställningarna är medvetet brett formulerade, med följderna att fysisk aktivitet inbegriper alltifrån rena idrotts- och träningsaktiviteter till trädgårdsarbete och tyngre hushållsarbete. Tidigare genomfördes studien årligen. Sedan 2016 uppdateras studien vartannat år.

I figur 3.2.1 redovisas hur stor andel av befolkningen som säger sig ha varit fysiskt aktiva minst 150 minuter i veckan under 2018. Måttet är en sammanvägning av två frågors svar, där den första rör "fysisk" träning såsom "löpning, motionsgymnastik

eller bollsport” medan den andra handlar om ”vardagsaktiviteter” såsom ”promenader, cykling eller trädgårdsarbete”. Resultatet benämns av Folkhälsomyndigheten som *aktivitetsminuter*. Systemet att redovisa aktivitetsminuter är nytt för 2016, med följderna att uppgifterna inte kan jämföras med tidigare års mätningar av fysisk aktivitet i den nationella folkhälsoenkäten. Kravet på 150 minuter i veckan motsvarar WHO:s rekommendationer på hälsofrämjande fysisk aktivitet (150 minuter i veckan vid måttlig intensitet, alternativt 75 minuter i veckan vid hög intensitet).

Figur 3.2.1 Andel män och kvinnor fysiskt aktiva minst 150 minuter per vecka 2018

Källa: Folkhälsomyndigheten, *Nationella folkhälsoenkäten*

Figur 3.2.1 visar att ungefär två av tre kvinnor och män är fysiskt aktiva på en nivå som motsvarar WHO:s hälsorekommendationer. Vidare framgår att unga (16–29 år) i störst utsträckning är aktiva på denna nivå och att andelen därefter minskar successivt i takt med ökad ålder.

Vilka rör sig inte?

Under senare år har stillasittande lyfts som en oberoende riskfaktor för ohälsa. Även detta område ingår i *Nationella folkhälsoenkäten*. Frågan som ställs är: ”Hur mycket sitter du under ett normalt dygn om man räknar bort sömn?” Resultatet visas i tabell 3.2.2.

Tabell 3.2.2 Andel kvinnor och män stillasittande minst 10 timmar om dagen; ålder, utbildning och födelse land (2018)

	Kvinnor (%)	Män (%)	Samtliga (%)
SAMTLIGA	18	25	22
ÅLDER			
16–29 år	32	35	33
30–44 år	19	27	23
45–64 år	16	22	19
65–84 år	9	17	13
UTBILDNING			
Förgymnasial utbildning	12	18	15
Gymnasial utbildning	14	18	16
Eftergymnasial utbildning	19	32	25
FÖDELSELAND			
Sverige	18	25	22
Övriga Norden	13	22	17
Övriga Europa	18	22	20
Övriga världen	22	27	25

Källa: Folkhälsomyndigheten, *Nationella folkhälsoenkäten*

Enligt *Nationella folkhälsoenkäten* uppger 22 procent av den svenska befolkningen att de är stillasittande minst tio timmar om dagen. Tre mönster är särskilt tydliga: unga personer är stillasittande i högre utsträckning än äldre, män är stillasittande i större utsträckning än kvinnor och gruppen med eftergymnasial utbildning är betydligt mer stillasittande än de med endast förgymnasial eller gymnasial utbildning.

Indikator 2.3 Skadade i olycksfall inom idrotten

Precisering: Antal skadade till följd av olycksfall i samband med idrottsutövning

Källa: Injury Data Base (statistik ej tillgänglig)

Det råder bred samstämmighet bland forskare om att fysisk aktivitet är en viktig faktor för god hälsa och välbefinnande. Den som idrottar och motionerar riskerar dock att råka ut för skador av olika slag. Detta medför ofta stora och negativa konsekvenser för såväl individ som samhälle. Kostnaderna för samhället är givetvis svåra att beräkna. I internationella studier finns uppskattningar om att 18–30

procent av alla akuta skador i befolkningen är relaterade till idrottsutövning.⁵ I Sverige har Socialstyrelsen uppskattat att drygt 100 000 vårdkrävande idrotts-skador sker varje år, vilket motsvarar 15–20 procent av alla akuta skador och upp till 30 procent av de skador som drabbar barn och ungdomar. Om all form av fysisk aktivitet inkluderas, såsom promenader och cykling, uppskattas antalet vårdkrävande skador till 280 000, till en kostnad på 3–4 miljarder kronor årligen.

CIF har tidigare redovisat uppgifter om idrottsskador i Sverige baserade på rapporter från akutsjukhus om akuta idrottsskador. Dessa uppgifter har, fram till och med 2017, sammanställts av Socialstyrelsen i registret Injury Data Base (IDB) och publicerats av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Sedan 2018 samlar Socialstyrelsen inte in dessa data då insamlingen var oförenlig med EU:s nya dataskyddsregler, GDPR.⁶

Enligt CIF finns det ett stort behov av en nationell kraftsamling på skadeområdet med ett tillförlitligt system för kartläggning samt framtagande och implementering av effektiva förebyggande insatser. En tillförlitlig bild av, och kunskap om, idrotts-skadors omfattning och karaktär är en nödvändig förutsättning för att kunna motverka att nya skador uppkommer inom idrotten och skapa bättre förutsättningar för befolkningen att ägna sig åt idrott, fysisk aktivitet och motion i ett livslångt perspektiv.

Det är således mycket angeläget att ett pålitligt och representativt system för registrering och analys av idrottsskador i Sverige byggs upp och utvecklas, och att en myndighet återigen ges huvudansvar för uppgiften. Det behövs även en nationell policy och handlingsplan kring förebyggande arbete mot idrottsskador.

För närvarande saknar CIF alltså möjlighet att följa upp indikatorn om idrotts-skador. Det finns dock svensk forskning på området. Jenny Jacobsson, fysioterapeut och forskare på Linköpings universitet, har följt 321 elit- och elitsatsande friidrottare i Sverige under ett år. Hon fann mycket hög skadefrekvens: hela 42,8 procent av friidrottarna uppgav sig ha varit skadade året innan studien påbörjades, och 35,4 procent råkade ut för en skada under året som studien pågick. Nästan i

---

⁵ Caine, D. m.fl. (2006). "Incidence and distribution of pediatric sport-related injuries". I *Clinical Journal of Sport Medicine*, vol. 16, nr. 6, s. 500–513; Conn, J. M. m.fl. (2003). "Sports and recreation related injury episodes in the US population". I *Injury Prevention*, vol. 9, nr. 2, s. 117–123.

⁶ www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/register/alla-register/patientregistret/idb-sverige

samtliga fall, 96 procent, handlade det om överbelastningsskador, det vill säga skador som uppstår gradvis genom långvarig träning.⁷

Philip von Rosen, fysioterapeut och forskare vid Karolinska Institutet, har undersökt idrottsskador hos elitsatsande ungdomar på Sveriges 24 riks-idrotts-gymnasier. Hans studier visar att nästan alla elever (92 procent) råkar ut för minst en skada om året, samt att mer än en tredjedel skadas varje vecka. Även i denna studie var överbelastningsskador mycket vanligt.⁸

Malin Åman, fysioterapeut och forskare på Gymnastik- och idrottshögskolan, har använt statistik från försäkringsbolag för att undersöka förekomst och risk för akuta skador inom 35 idrotter anslutna till Riksidrottsförbundet 2008–2011. Hennes material visar att skador förekommer i alla idrotter, men att skaderisken är särskilt stor i idrotter som motorsport, handboll, skridskoåkning, ishockey och brottning.

Avhandlingen visade dessutom att det är fullt möjligt att förebygga och minska antalet allvarliga skador inom en ”utsatt” idrott genom ett skadeförebyggande program. Den vanligaste skadan som kan leda till bestående men för idrottare är knäskada, något som även är vanligt förekommande i bollsporter.

Projektet Knäkontroll, utvecklat av forskare vid Linköpings universitet, är ett positivt exempel på ett träningsprogram som tagits fram för att minska knäskador inom fotbollen. Projektet bygger på en omfattande kartläggning av knäskador inom fotboll. I de lag och föreningar som implementerat Knäkontroll har risken minskat betydligt för knä- och korsbandsskador, särskilt hos flickor och kvinnor.⁹

---

⁷ Jacobsson, J. (2012). *Towards systematic prevention of athletics injuries: Use of clinical epidemiology for evidence-based injury prevention*. Doktorsavhandling.

⁸ von Rosen, P. (2017). *Injuries, risk factors, consequences and injury perceptions in adolescent elite athletes*. Doktorsavhandling.

⁹ Åman, M. (2017). *Acute sports injuries in Sweden and their possible prevention: An epidemiological study using insurance data*. Doktorsavhandling.

Empiriska tendenser målområde 2:

I målområde 2 redovisas statistik rörande medborgarnas idrotts- och motionsvanor samt idrottsskador. Statistiken följer upp i vilken mån idrotten bidrar till ett livslångt intresse för motion, och i vilken mån den därmed kan främja god hälsa hos olika grupper.

I Folkhälsomyndighetens senaste folkhälsoenkät (2018) uppger ungefär två av tre kvinnor och män att de är fysiskt aktiva på en nivå som motsvarar WHO:s hälsorekommendationer. Vidare framgår att unga (16–29 år) i störst utsträckning är aktiva på denna nivå och att andelen därefter minskar successivt i takt med ökad ålder. Samtidigt uppger 22 procent av den svenska befolkningen att de är stillasittande minst tio timmar om dagen. Utmärkande för denna grupp är att det rör sig om unga personer i högre utsträckning än äldre – och män i större utsträckning än kvinnor.

Målområde 3: Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområdet behandlar idrottens tillgänglighet och i vilken mån idrotten är öppen för olika människor oavsett kön, ålder, social eller etnisk bakgrund med mera.

Målområde 3 består av fem indikatorer, vilka speglar föreningsidrottens tillgänglighet avseende faktorer såsom kön, socioekonomi och etnicitet. De första tre indikatorerna fokuserar på barn och ungdomars idrottande på lokal nivå. Därefter följer en indikator på den könmässiga representationen på styrelsenivå i Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund. Den sista indikatorn rör hushållens kostnader för idrottsutövning.

Att mäta idrottsdeltagande och demografiska dimensioner ger viktig information om i vilken utsträckning faktorer som kön, socioekonomi och etnicitet påverkar våra idrottsval. Studier av detta slag är samtidigt svåra att genomföra. En första utmaning handlar om att formulera tydliga och mätbara definitioner av det som ska undersökas. Här är problemet att begrepp som *socioekonomisk status* och *utländsk bakgrund* kan tolkas och operationaliseras på olika sätt. Vissa forskare undersöker exempelvis socioekonomi genom att studera människors utbildningsnivå, yrkesstatus och inkomstnivåer – andra nöjer sig med att endast studera en av dessa variabler. I frågor kopplade till kulturell mångfald och etnicitet tillkommer att kategoriseringar av människors egna eller deras föräldrars födelseland är minst sagt trubbiga mätinstrument, som sammanför människor vars livssituation och existensvillkor kan vara högst olika. Slutligen kan etiska aspekter, såsom frågor om människors hälsa, ekonomi, härkomst, sexuella läggning och så vidare, uppfattas som känsliga intrång i individens privatliv och därför vara svåra att mäta. Följande redogörelse måste ses mot bakgrund av dessa reservationer.

Indikator 3.1 Barn och ungdomars deltagande i föreningsidrott

Precisering: Andel barn som sysslar med idrott på sin fritid praktiskt taget varje vecka

Uppgiftslämnare: Statistikmyndigheten SCB

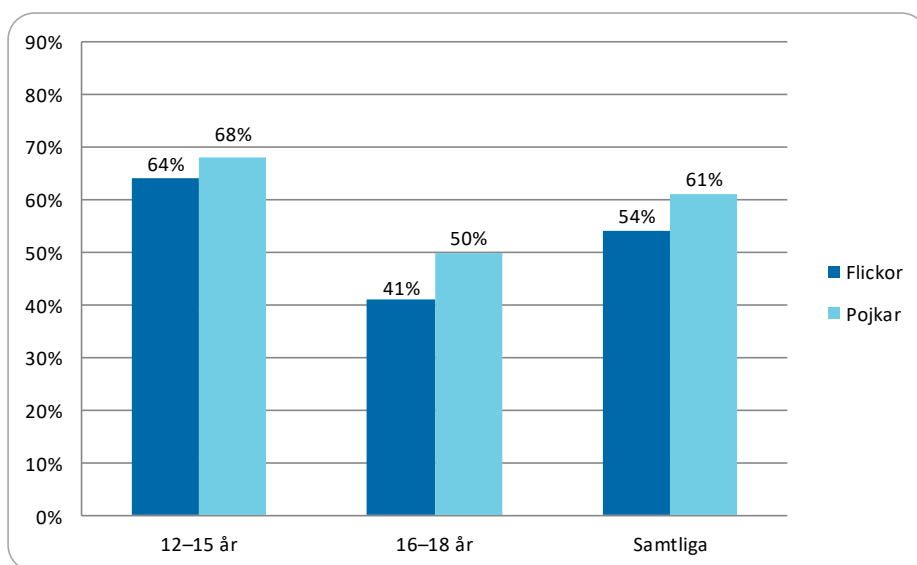
Källa: Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF)

Statistikmyndigheten SCB genomför sedan 1975 årliga undersökningar av det svenska folkets levnadsförhållanden (ULF). Syftet är framför allt att belysa välfärdens fördelning mellan olika grupper i befolkningen. ULF är en urvalsundersökning och underlaget samlas in genom telefonintervjuer med personer från 16 år och

uppåt. Sedan 2001 har studien kompletterats med intervjuer av barn i åldrarna 12–18 år rörande deras levnadsförhållanden (Barn-ULF) (före år 2015 intervjuades barn 10–18 år). I både ULF och Barn-ULF ingår frågor om medborgarnas fritidsvanor, inklusive idrottsaktiviteter.

ULF och Barn-ULF utgör komplement till Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. Det beror på att ULF-studierna ger större möjlighet att särredovisa materialet utifrån aspekter som familjesituation, socioekonomi och bakgrund. Även om enkäterna delvis överlappar varandra, finns det alltså skäl att utnyttja dem båda i ett indikatorsystem rörande statens stöd till idrotten.

Sedan 2016 har SCB låtit revidera de frågeställningar som rör ungas fritidsvanor, med följden att det i dagsläget inte är möjligt att spegla förändring över tid.

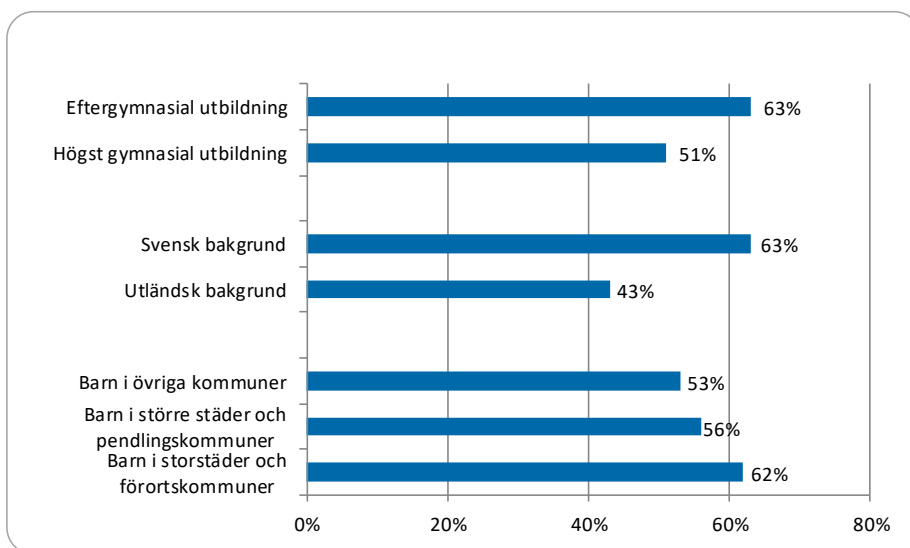
Figur 3.3.1 Andel barn 12–18 år som idrottar i en förening/klubb minst en dag i veckan 2017–2018

Källa: Barn-ULF

I figur 3.3.1 redovisas åldersmässig svarsfördelning på frågan om man under en vanlig vecka brukar ”träna idrott i någon klubb eller förening, till exempel spela fotboll, rida, simma eller något annat”. Nästan två av tre unga i åldern 12–18 år sade sig idrotta på detta sätt minst en gång i veckan (54 procent flickor och 61 procent pojkar). Vidare framkommer att deltagandet är högre i åldersspannet 12–15 år än

16–18 år. Det är relativt små skillnader mellan könen i åldern 12–15 år, men en klar dominans av pojkar i åldern 16–18 år, vilket stärker tidigare indikationer om att flickor lämnar föreningsidrotten tidigare än pojkar.

I figur 3.3.2 redovisas ungas idrottande i relation till faktorer som hushållens utbildningsgrad, bakgrund och kommuntyp. Statistiken indikerar att barn till högskoleutbildade idrottar i större utsträckning än barn till föräldrar med endast gymnasieutbildning (63 procent mot 51 procent). Vidare idrottar barn med svensk bakgrund i större utsträckning än barn med utländsk bakgrund (63 procent mot 43 procent). Slutligen är idrottsdeltagandet högre i storstäder (Stockholm, Göteborg och Malmö) och förortskommuner (62 procent) än i större städer (56 procent) och övriga kommuner (53 procent).

Figur 3.3.2 Andel barn 12–18 år som idrottar i förening 2017–2018, med avseende på hushållens utbildningsnivå, bakgrund och kommuntyp

Källa: Barn-ULF

Indikator 3.2 Barn och ungdomars deltagande i olika idrotter (utgått)

Indikator 3.3 Tillgång till anläggningar (utgått)

Uppgiftslämnare: Statistikmyndigheten SCB, Riksidrottsförbundet, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK), SKR

Indikatorerna 3.2 och 3.3 rör barns deltagande i olika idrotter och deras tillgång till anläggningar. Uppgifterna har tidigare hämtats från statistikmyndigheten SCB:s undersökningar av svenska folkets levnadsvanor (ULF). Sedan 2016 ingår dessa frågor inte längre i SCB:s frågeformulär, med följderna att indikatorerna utgått i uppföljningen av statens stöd till idrotten.

Indikator 3.4 Kvinnor och män på ledande positioner

Precisering: Andelen kvinnor och män på styrelsenivå i specialidrottsförbunden

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbunden

Riksidrottsförbundet samlar årligen in uppgifter om fördelningen mellan kvinnor och män i specialidrottsförbundens styrelser. En överblick ges i tabell 3.3.1. Av Riksidrottsförbundets 71 specialidrottsförbund (2018) hade 41 stycken (motsvarande 58 procent) en jämställd sammansättning av kvinnor och män i sina centrala förbundsstyrelser, det vill säga att båda könen uppgår till minst 40 procent bland ledamöterna. Detta var betydligt mer än 2009, då endast 35 procent av förbunden var jämställda. Ett förbund var kvinnodominerat 2018 såtillvida att andelen män understeg 40 procent. I resterande 29 förbund var situationen den motsatta, det vill säga att andelen kvinnor understeg 40 procent. År 2018 hade följaktligen 42 procent av specialidrottsförbundens styrelser inte en jämställd sammansättning.

Tabell 3.3.1 Kvinnor och män i specialidrottsförbundens styrelser 2018, grupperade

	Antal förbund	%
Kvinnodominerade förbund (andel kvinnor överstiger 60 %)	1	1
Jämställt (båda kön uppgår till minst 40 %)	41	58
Mansdominerade förbund (andel män överstiger 60 %)	29	41

Källa: RF/SF-data

Tabellerna 3.3.2 och 3.3.3 redovisar specialidrottsförbund med en majoritet kvinnor i sina förbundsstyrelser samt förbund med endast en eller inga kvinnor i desamma.

Tabell 3.3.2 visar att endast ett förbund är kvinnodominerat (på styrelsenivå): Svenska Ridsportförbundet. Övriga 14 specialidrottsförbund i tabellen har visserligen fler kvinnor än män i sina styrelser, men lever samtidigt upp till kriteriet för en jämställd sammansättning. Förbund med få eller inga kvinnor har minskat betydligt sedan 2015 års mätning, från 14 till sju stycken (tabell 3.3.3). Endast ett förbund – Isseglarförbundet – har inga kvinnor alls i sin förbundsstyrelse. Därutöver kan konstateras att många av förbunden med få eller inga kvinnor i sina styrelser är små rent medlemsmässigt.

Tabell 3.3.2 Specialidrottsförbund med en majoritet kvinnor i sin styrelse i absoluta tal (2018)

Förbund	Kvinnor	Män	Totalt
Ridsportförbundet	10	3	13
Dartförbundet	3	2	5
Landhockeyförbundet	3	2	5
Draghundssportförbundet	4	3	7
Golfförbundet	4	3	7
Judoförbundet	4	3	7
Konståkningsförbundet	4	3	7
Parasportförbundet	4	3	7
Roddförbundet	4	3	7
Akademiska idrottsförbundet	5	4	9
Budo- och kampsportsförbundet	5	4	9
Bågskytteförbundet	5	4	9
Gymnastikförbundet	5	4	9
Skridskoförbundet	5	4	9
Basketbollförbundet	6	5	11

Källa: RF/SF-data

Tabell 3.3.3 Specialidrottsförbund med en eller inga kvinnor i sin styrelse i absoluta tal (2018)

Förbund	Kvinnor	Män	Totalt
Issegelförbundet	0	7	7
Biljardförbundet	1	6	7
Danssportförbundet	1	6	7
Frisbeesportförbundet	1	4	5
Gång- och vandrarförbundet	1	6	7
Squashförbundet	1	4	5
Vattenskid- och wakeboardförbundet	1	6	7

Källa: RF/SF-data

Ytterligare ett jämställdhetsmått för den svenska idrottsrörelsen är fördelningen mellan kvinnor och män på ordförande- respektive generalsekreterarposterna i specialidrottsförbunden. Detta redovisas i tabell 3.3.4.

Tabell 3.3.4 Kvinnor och män som ordförande respektive generalsekreterare i specialidrottsförbunden (SF) 2018

	Antal förbund	%
SF med kvinna som ordförande	18	25
SF med man som ordförande	53	75
SF med kvinna som generalsekreterare eller motsvarande	22	31
SF med man som generalsekreterare eller motsvarande	49	69

Källa: RF/SF-data

Uppgifterna ovan visar en tydlig dominans av män både som ordförande och generalsekreterare i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Bland de 71 förbunden innehåller posten som ordförande 18 kvinnor och 53 män. På positionen som förbundets högsta tjänsteman återfinns 22 kvinnor och 49 män, och som ordförande för förbundens valberedningar 24 kvinnor och 547 män. Tre förbund saknar helt kvinnor i sina valberedningar.

Den manliga dominansen på ledande positioner i den svenska idrottsrörelsen är än mer accentuerad i fråga om internationella uppdrag (se tabell 3.3.5). Totalt hade Riksidrottsförbundets 71 specialidrottsförbund 315 representanter i internationella förbundsstyrelser och kommittéer 2018. Av dessa var 81 kvinnor och 234 män.

Tabell 3.3.5 Antal svenska idrottsledare som är representanter i internationella förbundsstyrelser och kommittéer 2018 (andel inom parentes)

	Totalt	Varav män	Varav kvinnor
Internationella uppdrag	315 (100)	234 (74)	81 (26)

Källa: RF/SF-data

I tabell 3.3.6 redovisas specialidrottsförbundens styrelseledamöter fördelade på kön och ålder. Resultatet visar en tydlig dominans av kvinnor i den yngsta ålderskategorin (<30 år). Bland äldre åldersgrupper utgör männen en majoritet. I den äldsta ålderskategorin (>60 år) återfinns endast 24 kvinnor, mot 84 män.

Tabell 3.3.6 Ledamöter i specialidrottsförbundens styrelser, kön och ålder i absoluta tal 2018 (andel inom parentes)

Ålder	Kvinnor	Män	Totalt
< 30 år	37 (80)	9 (20)	46
30–45 år	65 (46)	75 (54)	140
46–60 år	107 (40)	158 (60)	265
> 60 år	24 (22)	84 (78)	108
Totalt	233 (42)	326 (58)	559

Källa: RF/SF-data

Indikator 3.5 Kostnader för idrottsutövande

Precisering: Individens utgifter för idrottsrelaterade avgifter och utrustning

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till idrott och motion

Hur stora belopp lägger Sveriges invånare på medlemsavgifter till föreningar och gym, träningskläder, idrottsutrustning och biljetter till idrottsevenemang? Sedan 2013 ingår sådana frågor i Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till idrott och motion*. Resultatet av 2018 års mätning redovisas i tabell 3-3-7.

Enkäter där de svarande ombeds att skatta sina årliga utgifter för specifika aktiviteter, såsom idrottsutövning, måste alltid hanteras med försiktighet och beaktande av stora felmarginaler. Med denna reservation visar Riksidrottsförbundets studie att det svenska folket i genomsnitt lägger 8 100 kronor om året på idrottsrelaterad verksamhet. En närmare granskning visar även att kostnaderna fördelas olika mellan olika grupper. Som exempel har män i genomsnitt högre

kostnader än kvinnor för idrottsrelaterad utrustning, konsumtion av idrottsmedier samt spel och vadslagning. Kvinnor har högre kostnader för medlems- och träningsavgifter. Därtill anger män högre totala idrottsrelaterade kostnader än vad kvinnor gör (9 200 kronor respektive 7 300 kronor). En jämförelse av åldersgrupper visar att unga har högst kostnader för idrottsrelaterade avgifter (medlems- och träningsavgifter samt andra avgifter kopplade till idrott och motion).

I fråga om idrottens tillgänglighet för olika samhällsgrupper är det framför allt två resultat som förtjänar att lyftas fram. Det första handlar om boendeort. Likt i tidigare mätning framkommer att medlems- och träningsavgifter är betydligt lägre i små orter än större orter och storstäder.

För de svarande som bodde i samhällen med högst 10 000 invånare låg kostnaden för medlems- och träningsavgifter på i genomsnitt 600 kronor per år. Mot detta svarade personer boende i storstäder (större än 200 000 invånare) att de betalade ungefär 2 700 kronor.

Det andra resultatet handlar om kostnader och betalningsförmåga. En jämförelse mellan de svarande som uppgav lägst respektive högst disponibel hushållsinkomst visar att idrottsutgifterna är högre hos de med högre inkomst – främst avseende medlems- och träningsavgifter, kläder, resor och konsumtion av medier.

Tabell 3.3.7 Fråga: Under de senaste tolv månaderna, hur mycket pengar skulle du uppskatta, på ett ungefär, att du för egen del har lagt ner på nedanstående? 2018 (kronor)

	Medlems-/ tränings- avgifter	Övriga avgifter	Tränings- kläder och skor	Utrustning	Biljetter	Idrotts- medier	Spel/ vad- slagning	Resor idrott & motion	Totala utgifter
TOTALT (6–80 år)	1 900	600	1 200	1 400	300	400	400	1 900	8 100
KÖN									
Män	1 800	600	1 100	1 900	400	600	600	2 200	9 200
Kvinnor	2 000	600	1 400	1 000	200	300	200	1 600	7 300
ÅLDER									
6–12 år	2 100	1 100	1 400	2 000	200	200	0	1 200	8 200
13–18 år	2 200	1 800	2 400	700	500	1 400	200	600	9 800
19–25 år	2 600	600	1 800	3 300	400	100	100	2 500	11 400
26–40 år	2 000	700	1 200	1 700	300	300	400	1 900	8 500
41–55 år	2 100	500	1 200	1 300	400	500	400	2 400	8 800
56–67 år	1 500	200	800	900	200	500	700	2 400	7 200
68–80 år	1 100	200	400	300	300	500	700	1 400	4 900
ORTSTORLEK									
> 10 000	600	100	900	1 400	200	300	100	400	4 000
10 000–50 000	1 700	500	1 100	1 400	300	400	400	1 600	7 400
50 001–200 000	1 900	800	1 500	1 700	400	600	500	2 000	9 400
< 200 000	2 700	600	1 100	800	300	300	200	2 800	8 800
FÖDELSELAND									
Sverige	1 900	600	1 200	1 600	300	400	400	2 100	8 500
Övriga Norden	1 600	300	900	1 600	100	100	700	1 300	6 600
Övriga världen	2 100	600	1 500	600	400	800	200	1 300	7 500
UTBILDNINGSNIVÅ									
Förgymnasial	1 900	900	1 400	1 300	300	600	400	1 500	8 300
Gymnasial	1 400	400	1 000	1 500	300	400	500	1 400	6 900
Eftergymnasial	2 600	500	1 400	1 400	300	400	300	2 900	9 800
DISPONIBEL INKOMST PER HUSHÅLL									
0–137 999 kr	1 100	500	1 100	400	300	500	200	600	4 700
138 000–187 999 kr	1 600	600	1 200	1 600	300	400	300	1 100	7 100
188 000–234 999 kr	2 000	600	1 100	1 700	300	400	600	1 400	8 100
235 000–302 999 kr	2 300	900	1 500	1 900	300	300	300	3 000	10 500
< 303 000 kr	2 900	600	1 400	1 600	400	600	700	4 400	12 600

Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till idrott och motion (skattade värden)

Empiriska tendenser målområde 3:

Målområde 3 redovisar indikatorer om idrottens tillgänglighet för olika människor utifrån faktorer som kön, ålder, socioekonomi, bakgrund med mera. Å ena sidan bekräftar statistiken tydligt de indikationer angående idrottens starka ställning hos det svenska folket som gavs i målområde 1. Merparten av de uppgifter som redovisats visar nämligen att idrott är en fritidsaktivitet som engagerar och aktiverar både unga och gamla, flickor som pojkar. Å andra sidan framkommer även att idrottens tillgänglighet varierar mellan olika befolkningsgrupper.

Den överordnade empiriska tendensen är följaktligen att idrottens tillgänglighet samvarierar med människors socioekonomiska position. Det innebär att barn till föräldrar med eftergymnasial utbildning idrottar i större utsträckning än barn till föräldrar med endast gymnasieutbildning. Barn med sammanboende föräldrar idrottar mer än barn till ensamstående. Likaså idrottar barn i storstäder och förortskommuner mer än barn boende på landsbygden. I fråga om etnicitet är indikationen att unga med utländsk bakgrund idrottar i mindre utsträckning än unga med svensk bakgrund. Den bild som framträder är att svensk föreningsidrott är socialt stratifierad och att ojämlika förutsättningar i samhället även återspeglas på idrottens område.

I målområdet studeras även kvinnor och mäns representation på ledande positioner i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Här visar statistiken att den jämställdhet som präglar medlemskårens sammansättning inte återspeglas i idrottsrörelsens centrala styrelserum. 29 av idrottsrörelsens 71 specialidrottsförbund är mansdominerade, såtillvida att andelen män i förbundsstyrelsen överstiger 60 procent. Ett förbund är kvinnodominerat. Än starkare är den manliga dominansen på posterna som ordförande och generalsekreterare samt i svenska idrottsledares representation i internationella idrottsorganisationer.

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområdet behandlar frågorna om i vilken mån idrotten ger deltagarna möjlighet till demokrati och inflytande, huruvida idrotten bidrar till utvecklingen av en god etik, det sociala ledarskapets betydelse med mera.

En viktig utgångspunkt för statens idrottspolitik är antagandet att föreningsidrotten genererar positiva externa effekter i form av demokrati, jämställdhet och sunda etiska ideal. Dessa är därför självklara aspekter i ett indikatorsystem om effekterna av statens stöd till idrotten. Det bör dock påpekas att direkta orsaksamband mellan idrottsutövning och olika former av socialiserande effekter är synnerligen svåra att vetenskapligt belägga.

Särskilt problematiskt är det att använda befintlig statistik för att bedöma människors subjektiva upplevelser av exempelvis inflytande och delaktighet. Samtliga indikatorer i detta målområde måste därför betraktas som förhållandevis trubbiga mätinstrument inom ett komplext och svårfångat område.

Målområde 4 innehåller tre indikatorer. De första två mäter ledaruppdrag och utbildning bland unga utifrån antagandet att förtroendeuppdrag och lärgrupper stärker ungas inflytande och delaktighet. Den tredje indikatorn avser dopningskontroller som mått på etik inom idrotten.

Indikator 4.1 Ungdomar och uppdrag som ledare

Precisering: Antal/andel barn och ungdomar (6–25 år) med uppdrag som ledare, tränare, styrelsemedlem eller motsvarande i en idrottsförening

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till idrott och motion

Ett sätt att mäta ungdomars delaktighet och inflytande inom idrotten är att studera i vilken omfattning de innehar olika former av uppdrag som ledare, tränare eller styrelseledamot. En sådan fråga ingår i Riksidrottsförbundets årliga studie *Svenska folkets relation till motion och idrott* (jfr indikator 1.4).

Skattning av 2018 års undersökning indikerar att 313 000 unga hade olika former av ledaruppdrag. Detta är betydligt mer än i 2017 års mätning, då uppskattningsvis 240 000 unga hade ledaruppdrag. Variationen måste hanteras med försiktighet – den kan inte per automatik tolkas som en reell uppgång av andelen unga med

ledaruppdrag. Problemet är att Riksidrottsförbundets enkätstudie baseras på skattningar från ett begränsat antal svar. Därtill är bortfallet relativt stort, vilket leder till stora felmarginaler och ökad osäkerhet om uppgifternas tillförlitlighet.

Tabell 3.4.1 Unga som uppger att de är aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare, funktionär eller liknande i en idrottsförening 2018, skattning av antal personer i riket

Ålder	Antal	%
6–12 år	20 000	2
13–18 år	171 000	25
19–25 år	122 000	15
Totalt	313 000	13

Källa: RF/SCB, *Svenska folkets relation till idrott och motion* (skattade värden).

Kompletterande uppgifter om unga och förtroendeuppdrag återfinns i den stora enkätstudie som CIF genomförde tillsammans med analysföretaget Ramböll Management Consulting år 2015. Enkäten besvarades av 6 325 föreningar. Samtliga Riksidrottsförbundets 71 specialidrottsförbund fanns representerade i materialet.¹⁰

I studien kartlades bland annat ungas deltagande i föreningarnas demokratiska processer. Av enkätsvaren att döma saknade tre av fyra idrottsföreningar då styrelseledamöter under 25 år. Totalt sett visade undersökningen att sju procent av samtliga styrelseledamöter var under 25 år.

Skillnaderna mellan Riksidrottsförbundets egna uppgifter och de data som framkom i CIF:s studie kan delvis förklaras av enkätternas olika frågeställningar. I Riksidrottsförbundets enkätstudie undersöks om unga varit ”aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare/funktionär eller liknande”.

I CIF:s föreningsstudie undersöktes endast om de unga haft styrelseuppdrag. Olikheterna i uppgifterna kan därmed tolkas som att många unga visserligen är aktiva som ledare, men inte främst på styrelsenivå.

¹⁰ Centrum för idrottsforskning (2016). *Vem håller i klubban? Om demokrati och delaktighet i idrottsföreningar*.

Indikator 4.2 Ideella ledares utbildning

Precisering: Antalet arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studie- verksamhet

Uppgiftslämnare: RF/SISU Idrottsutbildarna

Källa: SISU Idrottsutbildarna

Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna (SISU) är idrottens studie- och utbildningsorganisation. Verksamheten finansieras genom statsanslag från Utbildningsdepartementets budget samt bidrag från landsting och kommuner. SISU:s statliga stöd regleras alltså inte i regeringens särskilda förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet.

Förbundets aktiviteter ingår därför inte heller i CIF:s uppföljningsuppdrag rörande statens idrottspolitik. Samtidigt utgör omfattningen på SISU:s studieverksamhet ett intressant mått på idrottsrörelsens utbildningsinsatser. I tabell 3.4.2 redovisas därför antalet arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet under perioden 2014–2018.

Tabell 3.4.2 Arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet 2014–2018

	2014	2015	2016	2017	2018
Arrangemang	126 807	134 692	140 611	123 385	88 850
Deltagare	1 026 376	1 086 232	1 114 836	987 202	812 188
Utbildningstimmar	1 676 329	1 737 112	1 737 462	1 554 354	1 367 888
Andel kvinnor (%)	43	44	45	45	47

Källa: RF/SISU/IdrottOnline – Utbildning

Enligt tabellen har SISU:s folkbildningsverksamhet minskat relativt kraftigt sedan 2016. Nedgången gäller såväl antal genomförda arrangemang som deltagare och utbildningstimmar. Enligt SISU beror nedgången delvis på det intensiva kvalitets- och utvecklingsarbete som skett i verksamheten under 2018.

Indikator 4.3 Dopning

Precisering: Antal dopningsprov och bestraffade i Sverige fördelade på dopningsklass, kön och idrottsnivå

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svensk Antidoping (tidigare Antidopinggruppen)

I Sverige är det Riksidrottsförbundet som ansvarar för antidopningsarbetet. Verksamheten är brett upplagd och inkluderar ett stort antal aktörer. Den av RF-stämman valda Dopningkommissionen utgör ett överordnat expertorgan som övervakar att idrottens regelverk efterlevs och anmäler förseelser mot dopningsreglerna till berörda specialidrottsförbund. För det operativa arbetet svarar Svensk Antidoping. Det är dessa tjänstemän som genomför själva kontrollprogrammet, reviderar listan över dopningsklassade läkemedel, handlägger bestraffningsärenden med mera. Till sin hjälp har de 70 legitimerade dopningskontrollansvariga funktionärer. I bestraffningsfrågor finns Dopningnämnden för domar i första instans och Riksidrottsnämnden som högsta beslutande organ. Vidare kan tilläggas att alla specialidrottsförbund har egna antidopningsprogram och att även Riksidrottsförbundets 19 distriktsförbund arbetar förebyggande mot dopning.¹¹

För 2019 avsatte regeringen ett anslag på 35 miljoner kronor för insatser mot dopning. Riksidrottsförbundets insatser på området bör därför inkluderas i en uppföljning av statens idrottspolitik. Dopning är dessutom ett tydligt brott mot idrottens regelverk (och ofta även mot svensk lagstiftning), vilket motiverar att dopningsförseelser kan användas som indikator för etik inom idrottsrörelsen. RF:s statistik i fråga om dopningsprover och bestraffningar speglar dock i första hand den egna antidopningsverksamheten – den är inte ett mått på det allmänna bruket av dopningsmedel inom vare sig idrottsrörelsen eller det omgivande samhället. Antalet kontroller styrs av Dopningkommissionen efter behovsbedömningar och medeltillgång. Därtill är kontrollerna inte slumpvisa, utan främst inriktade på elitidrottare och sådana idrotter där dopning anses ge förbättrad tävlingsprestation. Även motionärer kontrolleras på initiativ av enskilda föreningar, företrädesvis inom Friskis & Svettis. Av de drygt 3 000 kontroller som genomförs årligen är 15–20 procent gjorda på motionärer.

I tabell 3.4.3 redovisas aktuella uppgifter om antalet dopningsprov och bestraffade i Sverige under perioden 2008–2018. Statistiken visar att Riksidrottsförbundet

¹¹ För uppgifter om antidopningsverksamheten i Sverige, se www.rf.se.

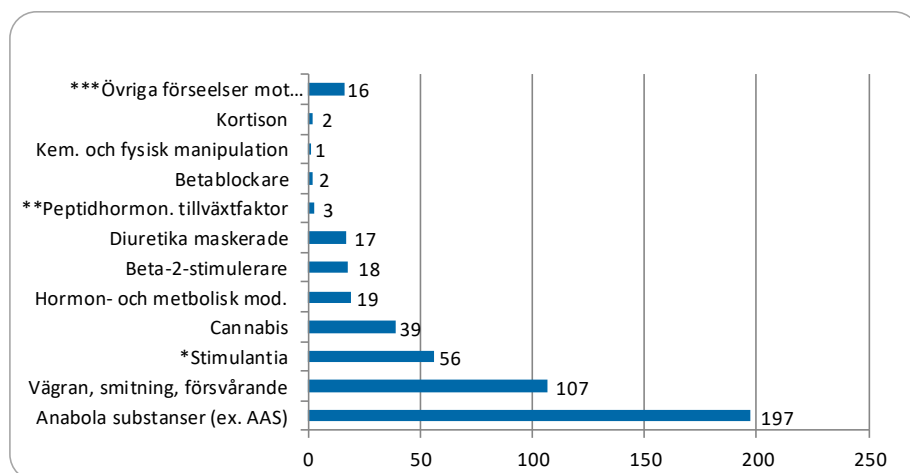
genomförde 3 348 dopningskontroller under 2018. Totalt fälldes 26 personer för dopningsförseelse, 25 av dem är män.

Tabell 3.4.3 Antal dopningsprov och bestraffade i Sverige 2008–2018

År	Antal prov	Antal bestraffade män	Antal bestraffade kvinnor	Antal bestraffade totalt	Andel bestraffade (%)
2008	3 607	23	1	24	0,7
2009	3 568	28	1	29	0,8
2010	3 950	40	0	40	1,0
2011	3 902	35	0	35	0,9
2012	3 668	35	0	35	1,0
2013	3 434	20	0	20	0,6
2014	3 146	33	4	37	1,2
2015	3 238	24	1	25	0,8
2016	3 267	18	4	22	0,7
2017	3 344	20	2	22	0,7
2018	3 348	25	1	26	0,8
TOTALT	38 472	301	14	315	0,8

Källa: RF/Svensk Antidoping

I figur 3.4.1. redovisas antalet dopningsförseelser under perioden 2004–2018 fördelade efter dopningsklass.

Figur 3.4.1 Antal dopningsförseelser per dopningsklass 2004–2018

*Varav 15 förseelser avser kokain. **Avser dopning med EPO. ***Övriga förseelser mot dopningsreglerna (10 idrottsutövare och 6 idrottsledare).

Källa: RF/Svensk Antidoping

Svensk Antidoping sammanställer även uppgifter om den idrottsliga nivå de bestraffade befinner sig på. Resultatet (tabell 3.4.4) visar att hälften av de bestraffade under perioden 2008–2018 tillhör kategorin motionärer, det vill säga individer som inte deltar i tävlingssammanhang. Näst störst är gruppen elitidrottare (tävlade i individuell gren internationellt eller i landslag och spelare inom lagbollsporters högsta serier och landslag), följd av tävlingsaktiva på lägre nivå.

Tabell 3.4.4 Antal bestraffade dopningsfall 2008–2018, fördelade på idrottsnivå (andel inom parentes)

År	Elit	Tävling	Motion
2008	6	4	14
2009	3	6	20
2010	11	6	23
2011	12	5	18
2012	14	9	12
2013	6	4	10
2014	16	3	18
2015	11	1	13
2016	11	5	6
2017	8	4	10
2018	9	8	9
TOTALT	107 (34)	55 (17)	153 (49)

Källa: RF/Svensk Antidoping

Empiriska tendenser målområde 4:

Målområde 4 handlar om i vilken mån idrotten ger deltagarna möjlighet till demokrati och inflytande samt huruvida idrotten bidrar till utveckling av god etik.

Möjlighet till inflytande mäts via statistik om ungas ledaruppdrag samt av omfattningen på SISU Idrottsutbildarnas utbildningsverksamhet. Redovisningen av SISU Idrottsutbildarna visar att antalet arrangemang och deltagare minskade 2018 efter en längre tid av närmast kontinuerlig tillväxt. Parallellt visar statistik från RF att 313 000 unga är aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare/funktionär eller liknande i en idrottsförening. Detta är en kraftig ökning jämfört med 2017. Ökningen är dock en uppskattning och därmed inte statistiskt säkerställd.

Statistik från Svensk Antidoping visar att antalet kontroller 2018 uppgick till 3 348 stycken samt att totalt 26 personer fälldes för dopningsförseelser.

Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft

Målområdet behandlar frågan om i vilken mån svensk idrott på elitnivå kan hävda sig i internationella sammanhang.

I målområde 5 ingår sammanlagt fem indikatorer. Dessa omfattar en rad skilda aktiviteter och prestationer på elitidrottens område, från medaljer i internationella idrottstävlingar till antalet studenter vid landets riksidsrottsgymnasier.

Uppgifter om svenska elitaktiva 2018

År 2018 redovisade specialidrottsförbunden tillsammans 3 225 elitaktiva, det vill säga idrottare på seniornivå som tillhör en landslagstrupp. Antalet ledare och tränare för landslagsverksamhet uppgick till 1 255 personer. Den könsmässiga fördelningen (tabell 3.5.1) visar att andelen kvinnor och män bland de elitaktiva var förhållandevis jämn, med 55 procent män och 45 procent kvinnor. Bland ledare och tränare på landslagsnivå var emellertid männen i tydlig majoritet (71 procent män mot 29 procent kvinnor).

Tabell 3.5.1 Elitaktiva och tränare/ledare för landslagsverksamhet 2018

	Antal	Andel (%)
Totalt antal elitaktiva kvinnor	1 464	45
Totalt antal elitaktiva män	1 761	55
Totalt antal kvinnliga tränare/ledare för landslagsverksamhet	369	29
Totalt antal manliga tränare/ledare för landslagsverksamhet	886	71

Källa: RF/SF-data

I tabell 3.5.2 redovisas i vilken utsträckning idrottsrörelsens 66 specialidrottsförbund med landslagsverksamhet 2018 hade en jämställd sammansättning (båda könen uppgår till minst 40 procent) bland sina elitaktiva, eller om det förelåg en dominans av endera kön. Resultatet visar att sammanlagt 45 förbund (68 procent) hade en jämställd kår av elitaktiva medan 16 förbund (24 procent) var mansdominerade och fem (8 procent) kvinnodominerade. I tabellerna 3.5.3 och 3.5.4 redovisas därefter fördelningen av elitaktiva kvinnor och män i de förbund som inte är jämställda. Mest noterbart är att två mindre förbund – för bilsport respektive cricket – helt saknar kvinnor på landslagsnivå. På motsvarande sätt utmärker sig

framför allt konståkningsförbundet och roddförbundet med mycket låg andel män på landslagsnivå.

Tabell 3.5.2 Fördelning elitaktiva män och kvinnor i specialidrottsförbunden 2018

	Antal förbund	%
Kvinnodominerade förbund (andel elitkvinnor överstiger 60 %)	5	8
Jämställda (båda kön uppgår till minst 40 %)	45	68
Mansdominerade förbund (andel elitaktiva män överstiger 60 %)	16	24

Källa: RF/SF-data

Tabell 3.5.3 Specialidrottsförbund där andelen elitaktiva män överstiger 60 procent 2018

Förbund	Män	Kvinnor	Andel män (%)
Bilsportförbundet	21	0	100
Cricketförbundet	15	0	100
Isseglarförbundet	10	1	91
Flygsportförbundet	55	7	89
Motorcykel- och snöskoterförbundet	102	23	82
Biljardförbundet	20	5	80
Parasportförbundet	63	18	78
Castingförbundet	18	6	75
Baseboll- och softballförbundet	39	17	70
Judoförbundet	4	2	67
Vattenskid- och wakeboardförbundet	12	6	67
Curlingförbundet	25	13	66
Bangolförbundet	7	4	64
Kälksportförbundet	9	5	64
Cykelförbundet	45	27	63
Dragkampförbundet	20	12	63

Källa: RF/SF-data

Tabell 3.5.4 Specialidrottsförbund där andelen elitaktiva kvinnor överstiger 60 procent 2018

Förbund	Kvinnor	Män	Andel kvinnor (%)
Konståkningsförbundet	24	2	92
Roddförbundet	5	1	83
Ridsportförbundet	72	19	79
Skridskoförbundet	22	6	79
Klätterförbundet	8	3	73

Källa: RF/SF-data

Indikator 5.1 Medaljer i internationella mästerskap

Precisering: Antalet erhållna medaljer i internationella mästerskap

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet, Sveriges Olympiska Kommitté, Svenska Paraspportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

Källa: Specialidrottsförbunden, Sveriges Olympiska Kommitté, Svenska Paraspportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

I indikator 5.1 redovisas svenska idrottsprestationer i internationella mästerskap. Redogörelsen görs med förbehållet att det är svårt att jämföra idrottsliga prestationer såväl mellan nationer som idrotter. För en mer ingående diskussion om denna problematik, se CIF:s rapport *För framtidens segrar*, kapitel 1.¹²

Hur har svenska elitidrottare presterat i internationella tävlingssammanhang? Enligt uppgifter från Riksidrottsförbundet deltog 176 av landets 244 landslags-trupper i ett VM eller motsvarande under 2018. Totalt bärgades 185 medaljer, varav 58 guld, 65 silver och 62 brons (se tabell 3.5.5).

En jämförelse över tid visar stora variationer: från totalt 272 medaljer 2012 till 151 stycken 2016. Antalet erhållna medaljer påverkas både av svenska landslags-truppers faktiska prestationer och antalet mästerskap som genomförts. Bedömningar av den samlade svenska elitidrottens internationella konkurrenskraft eller utveckling över tid kan således inte göras enbart utifrån antalet vunna medaljer.

¹² Centrum för idrottsforskning (2012). *För framtidens segrar: En analys av det svenska elitidrottssystemet*.

Tabell 3.5.5 Svenska medaljer vid senaste VM eller motsvarande 2012–2018

År	Guld	Silver	Brons	Totalt
2018	58	65	62	185
2017	81	78	63	222
2016	52	42	57	151
2015	59	70	87	216
2014	47	68	69	184
2013	58	83	90	231
2012	79	91	102	272

Källa: RF/SF-data

Flest medaljer 2018 togs av de trupper och förbund som redovisas i tabellerna 3.5.6 och 3.5.7.

Tabell 3.5.6 Landslag som tog flest medaljer i VM eller motsvarande 2018

Förbund	Landslag	Totalt	Guld	Silver	Brons
Bilspportförbundet	Bilspport	14	6	6	2
Mångkampsförbundet	Orienteringsskytte	10	4	2	4
Budo- och kampsportsförbundet	Muay thai	9	2	3	4
Castingförbundet	Flugkastning	9	3	1	5
Budo- och kampsportsförbundet	Kempo	7	1	4	2
Skyttesportförbundet	Viltmål	7	4	1	2

Källa: RF/SF-data

Tabell 3.5.7 Specialidrottsförbund med minst 10 medaljer i VM eller motsvarande 2018

Förbund	Medaljer
Budo- och kampsportsförbundet	36
Bilspportförbundet	14
Castingförbundet	12
Skyttesportförbundet	11
Mångkampsförbundet	10
Styrkelyftförbundet	10

Källa: RF/SF-data

Flest medaljer togs av Budo- och kampsportsförbundet: hela 36 stycken, varav nio i thaiboxning (muay thai) och sju i kempo. Därefter följde Bilsportförbundet med sammanlagt 14 medaljer och Castingförbundet med tolv stycken.

Riksidrottsförbundets data medger inte analyser över tid. Det gör däremot SOK:s statistik. Tabell 3.5.8 och 3.5.9 redovisar antalet placeringar vid olympiska sommar- och vinterspel från 1998 till 2018.

Tabell 3.5.8 Sveriges resultat vid sommar-OS 2000–2016

Olympiska spel	Antal svenska deltagare	Placering								Totalt placering 1–8
		1:a	2:a	3:a	4:a	5:a	6:a	7:a	8:a	
2016 Rio de Janeiro	154	2	6	3	0	6	3	3	2	25
2012 London	136	1	4	3	5	5	4	5	2	29
2008 Peking	123	0	4	1	5	5	4	3	9	31
2004 Aten	115	4	2	1	8	5	2	1	4	27
2000 Sydney	158	4	5	3	5	2	6	4	3	32

Källa: Sveriges Olympiska Komité

Tabell 3.5.9 Sveriges resultat vid vinter-OS 1998–2018

Olympiska spel	Antal svenska deltagare	Placering								Totalt placering 1–8
		1:a	2:a	3:a	4:a	5:a	6:a	7:a	8:a	
2018 PyeongChang	110	7	6	1	5	9	6	7	8	49
2014 Sotji	106	2	7	6	2	4	5	6	3	35
2010 Vancouver	105	5	2	4	8	3	2	3	3	30
2006 Turin	105	7	2	5	4	3	4	0	5	30
2002 Salt Lake City	102	0	2	4	4	2	2	2	2	18
1998 Nagano	99	0	2	1	2	1	4	3	2	15

Källa: Sveriges Olympiska Komité

Tabellerna vittnar om att många svenska elitidrottare och lag konkurrerar om medaljer i olympiska sammanhang. I vinterspelen har antalet placeringar ned till 8:e plats mer än fördubblats under perioden: från 15 placeringar 1998 till 37 stycken 2018. I sommarspelen har antalet placeringar varit förhållandevis konstant, även om antalet svenska deltagare pendlat från 158 i Sydney 2000 till 115 i Aten 2004.

I tabell 3.5.10 redovisas antal svenska deltagare samt resultat vid paralympiska sommar- respektive vinterspel under perioden 1988–2018. Tabellen visar att både

antalet deltagare och nationer ökat markant sedan 1988 – och därmed även konkurrensen om medaljer. För svenskt vidkommande går denna trend även att utläsa i förlorade positioner i den sammanlagda nationsplaceringen och antalet erhållna medaljer.

En jämförelse mellan sommar- respektive vinterspelen visar att svenska paralympier tagit flest medaljer under sommarspelen, men att Sveriges nationsplacering varit något bättre i vinterspelen. Jämförelser mellan sommar- och vinterspelen är dock problematiska, eftersom antalet idrottsgrenar och deltagande nationer är betydligt högre på det paralympiska sommarprogrammet.

Tabell 3.5.10 Sveriges resultat i Paralympics 1988–2018

	Antal deltagare/ Antal nationer	Sveriges nationsplacering	Svenska medaljer		
			1:a	2:a	3:a
Paralympiska sommarspel					
2016 Rio de Janeiro	4 328/159	49	1	4	5
2012 London	4 302/164	29	4	4	4
2008 Peking	3 951/146	24	5	3	4
2004 Aten	3 808/135	21	8	7	6
2000 Sydney	3 881/122	29	5	6	10
1996 Atlanta	3 259/104	13	12	14	11
1992 Barcelona	3 001/83	18	7	22	9
1988 Seoul	3 060/60	6	42	38	23
Paralympiska vinterspel					
2018 PyeongChang	567/49	24	0	1	0
2014 Sotji	538/45	11	1	2	1
2010 Vancouver	502/44	19	0	0	2
2006 Turin	474/38	19	0	0	1
2002 Salt Lake City	416/36	19	0	6	3
1998 Nagano	562/31	19	0	1	5
1994 Lillehammer	471/31	8	3	3	2
1992 Tignes/Albertville	365/24	12	1	1	2
1988 Innsbruck	377/22	9	3	7	5

Källa: Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

Indikator 5.2 Medaljkapacitet i skilda idrotter (utgått)

Precisering: Antal elitaktiva/lag (medaljpositioner) med kapacitet att ta medalj i OS eller VM, fördelade på kön respektive vinter-/sommaridrott.

Uppgiftslämnare: Sveriges Olympiska Kommitté (SOK)

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté (SOK)

CIF har under perioden 2010–2017 redovisat SOK:s mått på svenska olympiers ”medaljkapacitet”. Måttet är avsett att spegla svenska elitaktivas potential för medalj i internationella tävlingssammanhang och baseras på tidigare genomförda prestationer. Medaljkapacitet anses personer ha som tagit medalj i högsta internationella konkurrens ett flertal gånger under den senaste tvåårsperioden.

År 2017 ändrade SOK sina uppföljningsrutiner, med följden att man för 2018 inte längre kan redovisa dessa uppgifter. Inom CIF pågår för närvarande en översyn av vårt indikatorsystem. Inom ramen för detta undersöks möjligheten att utveckla ett nytt mått på samtliga svenska elitaktivas medaljkapacitet. För 2018 kan emellertid inga uppgifter redovisas.

Indikator 5.3 Kostnader för landslagsverksamhet

Precisering: Specialidrottsförbundens utgifter för landslagsverksamhet inklusive förberedelse för landslagsverksamhet

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbunden

År 2018 redovisade Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund med landslagsverksamhet en total omsättning på 2 214 miljoner kronor. Samma år redovisade förbunden landslagskostnader på drygt 681 miljoner kronor. Det motsvarar 31 procent av förbundens totala omsättning. Kostnaderna är ojämnt fördelade mellan förbunden.

I tabell 3.5.11 redovisas de fem förbund med högst respektive lägst landslagskostnader 2018. Störst utgifter hade Svenska Fotbollförbundet med 222 miljoner kronor. Lägst utgifter redovisade Svenska Cricketförbundet med 300 000 kronor. Redovisningen görs med förbehållet att fyra mindre förbund inte redovisat landslagskostnader för 2018.

Tabell 3.5.11 Specialidrottsförbund med högst respektive lägst faktiska kostnader för landslagsverksamhet 2018

Högst kostnader		Lägst kostnader	
Fotbollförbundet	222 000 000	Cricketförbundet	300 000
Skidförbundet	136 945 000	Squashförbundet	400 000
Ishockeyförbundet	40 500 000	Sportdykarförbundet	450 000
Ridsportförbundet	24 481 000	Frisbeesportförbundet	528 869
Handbollförbundet	22 249 000	Castingsförbundet	570 000

Källa: RF/SF-data

Ytterligare ett sätt att åskådliggöra de stora skillnaderna i specialidrottsförbundens landslagskostnader är att gruppera förbunden i olika utgiftskategorier. Resultatet visas i tabell 3.5.12. Av tabellen framgår att de sju förbunden med störst landslagskostnader svarar för 68 procent av utgifterna för samtliga 63 förbund med landslagsverksamhet.

Dessa sju förbund har en sammantagen landslagskostnad på drygt 461 miljoner kronor. Den stora majoriteten förbund har dock betydligt lägre utgifter. Hela 40 förbund har landslagsutgifter som understiger fem miljoner kronor. Tillsammans svarar dessa förbund för endast elva procent av specialidrottsförbundens totala landslagskostnader.

Tabell 3.5.12 Specialidrottsförbundens kostnader för landslagsverksamhet 2018, grupperade

Kostnader	Antal förbund	Totala kostnader i varje kategori (kr)	Varje kategoris andel av totala kostnader (%)
< 15 miljoner kr	7	461 302 949	68
10–15 miljoner kr	6	72 257 407	11
5–10 miljoner kr	10	72 864 929	11
1–5 miljoner kr	28	67 644 201	10
> 1 miljon kr	12	7 438 666	1
TOTALT	63	681 508 152	100

Källa: RF/SF-data

Ett förbunds landslagskostnader är givetvis avhängiga dess totala ekonomi. I tabell 3.5.13 redovisas förbunden med störst respektive minst andel landslagskostnader i relation till sin totala omsättning.

Tabell 3.5.13 Specialidrottsförbund med hög respektive låg andel landslagskostnader 2018, i relation till total omsättning

Förbund med hög andel kostnader				Förbund med låg andel kostnader			
	Omsättning (kr)	Kostnader för landslag (kr)	%		Omsättning (kr)	Kostnader för landslag (kr)	%
Skidor	67 752 000	136 945 000	202	Bilsport	37 300 622	1 390 000	4
Volleyboll	18 187 980	9 000 000	49	Cricket	4 618 588	300 000	6
Flygsport	4 617 435	2 260 000	49	Sportdykning	4 995 030	450 000	9
Landhockey	1 909 033	830 000	43	Motorcykel/snöskoter	40 217 742	4 060 000	10
Fäktning	5 820 354	2 521 043	43	Innebandy	91 765 093	10 133 633	11
Dragkamp	2 733 333	1 162 000	43	Golf	126 311 000	14 361 000	11
Biljard	1 795 167	760 000	42	Friidrott	45 198 000	5 800 000	13
Rodd	6 416 821	2 700 000	42	Boule	5 644 388	750 000	13
Kärlsport	1 763 725	730 000	41	Triathlon	13 475 701	1 843 000	14
Handboll	54 189 000	22 249 000	41	Bandy	31 303 151	4 308 000	14
Ishockey	99 044 000	40 500 000	41	Sqash	2 866 000	400 000	14
Dövidrott	7 373 772	2 989 353	41	Konståkning	17 217 807	2 670 000	16

Källa: RF/SF-data

Slutligen redovisas även landslagskostnadernas utveckling över tid. Som framgår av tabell 3.5.14 har förbundens kostnader för landslagsaktiviteter 2009–2018 pendlat mellan 25 procent (2010) och 34 procent (2013). Det bör dock understrykas att förändringarna i förbundens totala landslagskostnader påverkas starkt av att Svenska Fotbollförbundets kostnader varierar kraftigt. För 2014 låg deras kostnader för landslagen på 93 miljoner kronor, medan utgifterna 2018 uppgick till 222 miljoner kronor. Variationer av detta slag får givetvis stor effekt på den samlade statistiken.

Tabell 3.5.14 Specialidrottsförbundens landslagskostnader och totala omsättning 2009–2018

År	Kostnader landslag (miljoner kr)	Kostnader landslag, andel av total omsättning (%)	Total omsättning (miljoner kr)
2018	681	31	2 214
2017	528	29	1 843
2016	545	29	1 886
2015	455	27	1 713
2014	442	27	1 628
2013	561	34	1 648
2012	462	28	1 636
2011	418	26	1 593
2010	371	25	1 455
2009	394	27	1 459

Källa: RF/SF-data

Indikator 5.4 Deltagare i talangutvecklingsverksamhet (utgått)

Precisering: Antal deltagare i förbundsövergripande elitsatsningar

Uppgiftslämnare: Sveriges Olympiska Kommitté

Källa: SOK:s topp- och talangprogram

Indikator 5.4 skapades ursprungligen för att redovisa antalet deltagare i förbundsövergripande elitsatsningar. Indikatorn tillkom mot bakgrund av den samlade och fleråriga elitsatsning som inrättades 2009 och pågick fram till 2012. Efter 2012 har indikator 5.4 i stället baserats på antalet deltagare i SOK:s topp- och talangprogram. Eftersom detta program i dag helt och hållet finansieras av privata medel, ingår verksamheten inte längre i det statligt finansierade idrottsstöd som CIF:s indikatorer avser att följa. Några indikatorer på deltagare i talangutvecklingsverksamhet kan därmed inte redovisas för 2018.

Indikator 5.5 Specialidrott i gymnasieskolan

Precisering: Antal flickor och pojkar vid riksrekryterande idrottsgymnasier (RIG)

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Riksidrottsförbundet

För ungdomar på hög idrottslig nivå finns möjlighet att kombinera gymnasiestudier med en elitsatsning inom ramen för riksidrottsgymnasierna. Systemet är utformat

så att studenterna läser ett nationellt gymnasieprogram och utnyttjar studiemomentet ”individuellt tillval” för sin specialidrott. I tabell 3.5.15 redovisas riksidrottsgymnasiernas dimensionering under perioden 2008–2020, fördelad på treårsperioder.

Tabell 3.5.15 Riksidrottsgymnasier (RIG) 2008–2020, dimensionering angiven i antal elever

	2008–2011	2011–2014	2014–2017	2017–2020
Specialidrottsförbund	36	32	31	30
Anordnarkommuner	49	44	43	40
RIG-orter	58	51	52	51
Elever (per tre år)	1 297	1 204	1 229	1 224

Källa: Riksidrottsförbundet

Enligt Riksidrottsförbundet ska specialidrottsförbunden fördela sina platser enligt principen att det underrepresenterade könet ska uppgå till minst 40 procent. Undantag från denna fördelningsprincip har beviljats för idrotterna bandy, motocross och bilsport.

Empiriska tendenser målområde 5:

Det är alltid vanskligt att bedöma en nations elitidrottsliga framgångar utifrån statistik över segrar och medaljer. Långtifrån alla idrotter anordnar årliga mästerskap. Till detta kommer tävlingsidrottens inneboende nyckfullhet av tillfälligheternas spel, formsvackor och så vidare, samt att förutsättningarna för att ta medaljer är olika beroende på skilda idrotters internationella popularitet och olika mästerskaps status. Med dessa reservationer tog svenska landslagstrupper 185 medaljer i VM eller motsvarande 2018: 58 guld-, 65 silver- och 62 bronsmedaljer.

Jämförelser av olika idrotters internationella framgångar försvåras alltid av att antalet mästerskap, och därmed även potentiella medaljchanser, varierar kraftigt mellan idrotter. Med denna reservation kan det dock konstateras att svensk idrott ofta har stora internationella framgångar i små och förhållandevis resurssvaga idrotter, vilka inte alltid uppmärksammas i medierna. Som belysande exempel kan nämnas att landslagen för bilsport, orienteringsskytte, flugkastning och muay thai var särskilt framgångsrika under 2018.

Vidare visar statistiken att svenska specialidrottsförbunds kostnader för elitverksamhet varierar kraftigt. De sju förbund med högst landslagskostnader svarar för

hela 68 procent av de totala utgifterna för samtliga 63 förbund med landslagsverksamhet. Parallellt redovisar 40 förbund sammanlagda landslagskostnader på under fem miljoner kronor vardera. Ur ett tidsperspektiv har idrottsrörelsens totala landslagskostnader ökat kraftigt det senaste decenniet, i takt med förbundens samlade omsättning.